Sosyal Hizmette Güncel Konular IV

Editörler

İshak AYDEMİR
Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Meral ÖZTÜRK
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-362-275-6

Kitap Adı
Sosyal Hizmette Güncel Konular IV

Editörler
İshak AYDEMİR
ORCID iD: 0000-0001-8910-9413
Meral ÖZTÜRK
ORCID iD: 0000-0001-7570-5361

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No
47518

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
MED022000

DOI
10.37609/akya.4391

Kütüphane Kimlik Kartı
Sosyal Hizmette Güncel Konular IV / ed. İshak Aydemir, Meral Öztürk.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
185 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253622756

UYARI

Bu üründe yer alan bilgiler sadece lisanslı tıbbi çalışanlar için kaynak olarak sunulmuştur. Herhangi bir konuda profesyonel tıbbi danışmanlık veya tıbbi tanı amacıyla kullanılmamalıdır. Akademisyen Kitabevi ve alıcı arasında herhangi bir şekilde doktor-hasta, terapist-hasta ve/veya başka bir sağlık sunum hizmeti ilişkisi oluşturmaz. Bu ürün profesyonel tıbbi kararların eşleniği veya yedeği değildir. Akademisyen Kitabevi ve bağlı şirketleri, yazarları, katılımcıları, partnerleri ve sponsorları ürün bilgilerine dayalı olarak yapılan bütün uygulamalardan doğan, insanlarda ve cihazlarda yaralanma ve/veya hasarlardan sorumlu değildir.

İlaçların veya başka kimyasalların reçete edildiği durumlarda, tavsiye edilen dozunu, ilacın uygulanacak süresi, yöntemi ve kontraendikasyonlarını belirlemek için, okuyucuya üretici tarafından her ilaca dair sunulan güncel ürün bilgisini kontrol etmesi tavsiye edilmektedir. Dozun ve hasta için en uygun tedavinin belirlenmesi, tedavi eden hekimin hastaya dair bilgi ve tecrübelerine dayanak oluşturması, hekimin kendi sorumluluğundadır.

Akademisyen Kitabevi, üçüncü bir taraf tarafından yapılan ürüne dair değişiklikler, tekrar paketlemeler ve özelleştirmelerden sorumlu değildir.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Yayınevi

Halk Sokak 5 / A Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 38 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 4000'i aşkın kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarıdır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan **"Bilimsel Araştırmalar Kitabı"** serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl Güz ve Bahar aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1 Otto Rank'ın Doğum Travması Kuramı Çerçevesinde Yaşlılarda Ayrılık Kaygısı ve Ölümle Yüzleşme 1
Binnur Gizem TOKER
Gülsüm ÇAMUR

Bölüm 2 Failin Dilinden Şiddet: Mekânın Analizi..... 13
Aybüke BÜYÜKKAĞNICI

Bölüm 3 Dijital Gönüllülük: Dijitalleşen Toplumda Yeni Bir Katılım Biçimi..... 33
Mehmet Ata MİRZAOĞLU

Bölüm 4 Yaşlılık, Toplumsal Cinsiyet ve Yoksulluğun Kesişiminde Yaşlı Kadınlar 47
Veda BİLİCAN GÖKKAYA
Sibel TEMİZ SARIKAYA

Bölüm 5 Sosyal Hizmet Uygulamalarında Sanat Terapisi: Kuramsal Temeller Uygulama Alanları ve Güçlendirme Perspektifi..... 55
Ebru YILDIRIMKAYA

Bölüm 6 Küreselleşme ve Dönüşüm Rüzgarları: Sosyal Hizmetteki Değişim Ve Yeni Yönetim Anlayışları..... 79
Gürcan BAL

Bölüm 7 Yapısal Şiddeti Anlamak: Sosyal Hizmet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme 95
Halim TOĞA

Bölüm 8 Sosyal Hizmetin Felsefi ve Etik Temelleri: Ahlak-Etik Ayrımı ve Normatif Etik Yaklaşımlar.....111
Safa EROĞLU

Bölüm 9 Yapay Zeka ve Refah Devleti: Esping-Andersen Tipolojisinin Teknolojik Dönüşüm Çağında Yeniden Değerlendirilmesi 129
Seçil YÜKSEL DURAN
Gülsüm ÇAMUR

Bölüm 10 Gölge Eğitimin Toplumsal Eşitsizliklerin Yeniden Üretimindeki Rolü ve Farklı Toplumsal Kesimlere Yansımaları..... 141
İlhan KARAHAN

Bölüm 11 Değişen Koşullar ve Artan Görünürlük: Göçün Kadınlaşması..... 163
Veda BİLİCAN GÖKKAYA
Ömer Süha KILIÇ

YAZARLAR

Gürcan BAL
Sosyal Çalışmacı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Dr. Aybüke BÜYÜKKAĞNICI
Sosyal Hizmet Uzmanı, Ankara Yuksek Güvenlikli Adli Psikiyatri Hastanesi

Prof. Dr. Gülsüm ÇAMUR
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet AD

Seçil YÜKSEL DURAN
Doktora öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet AD

Safa EROĞLU
Bilim Uzmanı, Sosyal Çalışmacı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Prof. Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Birey ve Toplum Sorunları AD

Dr. İlhan KARAHAN
Milli Eğitim Akademisi

Öğr. Gör. Ömer Süha KILIÇ
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Suşehri Timur Karabal Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü

Dr. Mehmet Ata MİRZAOĞLU
Tarım ve Orman Bakanlığı

Dr. Öğr. Üyesi Sibel TEMİZ SARIKAYA
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Birey ve Toplum Sorunları AD

Dr. Öğr. Üyesi. Halim TOĞA
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet AD

Binnur Gizem TOKER
Doktora Öğrencisi,Sosyal Hizmet Uzmanı Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet AD

Dr. Ebru YILDIRIMKAYA
Aile ve Sosyal HizmetlerBakanlığı

Bölüm 1

OTTO RANK'IN DOĞUM TRAVMASI KURAMI ÇERÇEVESİNDE YAŞLILARDA asd

Binnur Gizem TOKER[1]
Gülsüm ÇAMUR[2]

GİRİŞ

Yaşlılık, bireylerin fizyolojik ve psikolojik durumlarında geri dönüşü olmayan değişimlerin görüldüğü ve biyolojik, kronolojik ve sosyal boyutları bulunan doğal bir yaşam sürecidir (Demir, 2017). Altmış beş yaş ve üzeri nüfusun, 2019 yılında 37 milyon olduğu ve 2050 yılına gelindiğinde ise 120 milyona ulaşmasının beklendiği öngörülmektedir (United Nations,2019). Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2025'te %11, 2030'da %12,9, 2040'ta %16,3, 2060'ta %22,6 ve 2080'de %25,6 seviyelerine ulaşacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2020).

Yaşlılık dönemi, bireylerin yaşam deneyimleri, toplumsal rolleri ve aile içi ilişkileri açısından da önemli değişimlerin yaşandığı bir süreçtir. Fiziksel ve psikolojik değişimlerin yanı sıra, emeklilik, eş ve arkadaş kayıpları, sosyal çevrenin daralması gibi etkenler, yaşlı bireylerin günlük yaşamlarında uyum sağlamalarını zorlaştırır. Bu süreçte bireyler, hem kendi yaşamlarının anlamını yeniden değerlendirmek hem de toplumsal ve aile içi rollerini korumak için çeşitli psikososyal zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla yaşlılık, yalnızca biyolojik bir olgu değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik boyutlarıyla bütüncül bir deneyim olarak ele alınması gereken bir dönemdir.

Yaşlanmayla birlikte meydana gelen fizyolojik ve bedensel değişiklikler, günlük yaşam aktivitelerinde kısıtlılıklara, depresif duygu durumlarına ve bilişsel işlevlerde bozulmalara yol açarak sosyal ilişkilerde zorluklar yaratmaktadır (Demir, 2017).

[1] Doktora Öğrencisi,Sosyal Hizmet Uzmanı Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet AD, bgizemtokerr@gmail.com, ORCID iD: 0009-0002-8859-774

[2] Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet AD, gcduyan@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-5116-2462

DOI: 10.37609/akya.4391.c20870

Güçlendirme Odaklı Müdahale Kullanımı

Sosyal hizmet uzmanları, bakım evine geçiş gibi zorlu kararlar sürecinde yaşlı bireyin istek ve gereksinimini değerlendirerek onların yaşam kontrolünü yeniden kazanmalarını sağlamalıdır.

Varoluşçu Yaklaşıma Dayalı Müdahale Kullanımı

Bireysel danışmanlık süreçlerinde, hayat hikayesi ve anlam inşası teknikleri yoğunlukla kullanılmalıdır. Böylece bireyin yaşam döngüsü bitmeden önce tamamlanmışlık duygusu pekiştirilmelidir.

Grup Terapileri

Grup müdahaleleri ile yalnızlığı gidermenin yanı sıra, yaşlı bireylerin deneyimlerini paylaşarak ortak varoluşsal kaygılarla başa çıkma becerilerini artırmalıdır.

Tüm bu kuramsal çıkarımlar ışığında, bulgular ve somut müdahale önerileri, sosyal hizmet uzmanları için Otto Rank›ın ayrılık kaygısı kuramını temel alan pratik bir rehber niteliği taşımaktadır. Sunulan bütüncül psikososyal yaklaşımlar, yaşlı bireyin özerkliğini destekleyerek ölüm ve kayıp deneyimlerine karşı psikolojik dayanıklılığını artırmayı ve nihayetinde yaşam kalitesini yükseltmeyi hedefleyen uygulamalar zincirini temsil etmektedir.

KAYNAKÇA

Arasan Doğan, İ. (2020). Yaşlılarda yalnızlık ve sosyal destek. E. Süleymanlı, B. Çakmak ve B. Dağ (Ed.), *Pandemi ve yalnızlık: II. Uluslararası yalnızlık sempozyumu kitabı* içinde (s. 103-111). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Yayınları.

Aydıner Boylu, A. ve Günay, G. (2018). Yaşlı bireylerde algılanan sosyal desteğin yaşam doyumu üzerine etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *7*(2), 1351-1363.

Berkman, B., Silverstone, B., Simmons, W. J., Volland, P. J., ve Howe, J. L. (2016). Social work gerontological practice: The need for faculty development in the new millennium. *Journal of Gerontological Social Work*, *59*(2), 162–177.

Biçer, S. (2017). Yaşlı bireylerde görülen sağlık sorunları ve hemşirelik yaklaşımları. N. Ovayolu ve Ö. Ovayolu (Ed.), *Temel iç hastalıkları hemşireliği ve farklı boyutlarıyla kronik hastalıklar* içinde (2. bs., s. 355-365). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

Cicirelli, V. G. (2002). Fear of death in older adults: Predictions from terror management theory. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, *57B*(4), P358–P366.

Dağlı, E. N. (2010). Yaşlılarda ölüm kaygısı ve dindarlık. Selçuk Üniversitesi, Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Konya.

Demir, Y. P. (2017). Kendi evinde yaşayan ve huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerinin, depresyon düzeylerinin ve sosyal izolasyon durumlarının karşılaştırılması. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, *16*(1), 19-28.

Dhar, H. L. (2001). Gender, aging, health and society. *Journal of the Association of Physicians of India*, *49*(10), 1012-1020.

Doğru, B., Karaman, E. ve Aykar, F. (2017). Yaşlılık ve sosyal yaşam. *Uluslararası 10. Ulusal İzmir İleri Yaş Sempozyumu bildiri kitabı* içinde (s. 13). İzmir

Dziechciaż, M. ve Filip, R. (2014). Biological psychological and social determinants of old age: Bio-psycho-social aspects of human aging. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*, *21*(4), 835-838.

Geçtan, E. (2024). Türkçe'de Otto Rank. O. Rank, *Doğum Travması içinde* (s. 7-9; S. Yücesoy, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Kudo, H., Izumo, Y., Kodama, H., Watanabe, M., Hatakeyama, R., Fukuoka, Y., . . . Sasaki, H. (2007). Life satisfaction in older people. *Geriatrics & Gerontology International*, *7*(1), 15-20.

Rank, O. (2024). *Doğum travması* (S. Yücesoy, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal çalışma 1924 yılında yayımlanmıştır).

Petretto, D. R. ve Pili, R. (2020). Ageing and COVID-19: What is the role for elderly people? *Geriatrics*, *5*(2), 25-29. https://doi.org/10.3390/geriatrics5020025

Saleebey, D. (1996). The strengths perspective in social work practice: Extensions and cautions. *Social Work*, *41*(3), 296–305.

Şenol, D. ve Erdem, S. (2017). Yaşlılık ve yaşlı kadınlarda huzurevi algısı: Nitel bir çalışma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(2), 31-50. https://izlik.org/JA93LU73UF

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye'de aile yapısı araştırması 2011*. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/taya2011.pdf

Toker, B. G. (2025). *Yaşlı bakım personelinin demans hastalığına ilişkin tutumları* (Yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez No. 917595)

Tomanbay, İ. (2007). *Yaşlılara yönelik sosyal hizmetler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Gerontoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi (GEBAM).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2020*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2020

United Nations. (2019). *World population ageing 2019*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs.

Yerli, G. (2017). Yaşlılık dönemi özellikleri ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *7*(29), 386-397.

Zastrow, C. (2014). Yaşlanma ve yaşlılık hizmetleri. C. Zastrow, *Sosyal hizmete giriş* içinde (s. 637-710; D. B. Çiftci, Çev. Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.

Bölüm 2

FAİLİN DİLİNDEN ŞİDDET: MEKÂNIN ANALİZİ

Aybüke BÜYÜKKAĞNICI[1]

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet, bireyler arası bir saldırı biçiminin ötesinde, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, güç ilişkileri ve kültürel normlar içinde üretilen çok katmanlı bir toplumsal olgudur. Şiddet, yalnızca fiziksel zarar verme eylemi olarak değil; birey üzerinde denetim kurma, onu sınırlandırma ve tahakküm altına alma amacı taşıyan bir pratik olarak değerlendirilmelidir (Hearn, 1998). Bu yönüyle şiddet, bireysel bir davranıştan çok, toplumsal olarak öğrenilen ve yeniden üretilen bir ilişki biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadına yönelik şiddetin en belirgin özelliklerinden biri, çoğunlukla özel alanda gerçekleşmesi ve bu nedenle görünürlükten uzak kalmasıdır. Aile içi şiddetin ev içinde meydana gelmesi, şiddetin dış müdahaleden korunmasına ve çoğu zaman gizli kalmasına neden olmaktadır (Dobash & Dobash, 1979; Altınay & Arat, 2008). Bu durum, şiddetin "aile içi mesele" olarak değerlendirilmesine ve toplumsal olarak tolere edilmesine zemin hazırlamaktadır. Özel alanın bu koruyucu yapısı, şiddetin yalnızca gerçekleşmesini değil, aynı zamanda sürdürülmesini de mümkün kılmaktadır (Yllo, 1993). Bu bağlamda şiddetin görünmezliği, onun sürekliliğini sağlayan temel mekanizmalardan biri haline gelmektedir.

Şiddetin anlaşılmasında mekân kavramı belirleyici bir analitik çerçeve sunmaktadır. Mekân, bu çalışma kapsamında yalnızca fiziksel bir zemin olarak değil; toplumsal ilişkilerin üretildiği ve yeniden üretildiği bir bağlam olarak ele alınmaktadır. Lefebvre (2014), mekânın toplumsal olarak üretildiğini ve bu üretim sürecinin iktidar ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Benzer biçimde Bachelard (1994), mekânın bireylerin deneyimleri, anıları ve duygusal yatırımlarıyla anlam kazandığını belirtmektedir. Bu çerçevede şiddet, yalnızca belirli bir mekânda gerçekleşen bir eylem değil; belirli mekânsal koşullar

[1] Dr. Sosyal Hizmet Uzmanı, Ankara Yüksek Güvenlikli Adli Psikiyatri Hastanesi, aybuke.kaplan@saglik.gov.tr, ORCID iD: 0000-0003-0383-7546. (Bu kitap bölümü yazarın doktora tezinden üretilmiştir.)

DOI: 10.37609/akya.4391.c20871

ifade edilmesi, toplumsal denetim mekanizmalarının etkisiyle ilişkilidir. Bu durum, mekânın yalnızca bir arka plan değil; şiddetin kurulmasını ve sürdürülmesini mümkün kılan aktif bir bağlam olduğunu göstermektedir (Lefebvre, 2014; Alkan, 2017; Akgül & Uğurlu, 2021).

Bu anlatı hattının en uç noktasında yer alan Görmeyen Adam vakası ise şiddetin en ağır sonuçlarında dahi failin sorumluluğu reddetme ve suçu dışsallaştırma eğilimini sürdürdüğünü göstermektedir. Şiddetin sonuçlarının ağırlığına rağmen failin kendisini suçlayıcı bir konumda görmemesi, şiddetin yalnızca eylem düzeyinde değil; aynı zamanda söylemsel ve bilişsel düzeyde yeniden kurulan bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır (Hearn, 1998; Bandura, 1999).

Bu bölümde ortaya konan anlatılar, şiddetin yalnızca bireysel bir eylem olarak ele alınamayacağını; aksine toplumsal cinsiyet ilişkileri, erkeklik normları ve mekânsal düzenlemeler içinde kurulan çok boyutlu bir toplumsal pratik olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda şiddetle mücadelede yalnızca mağdura odaklanan yaklaşımların yeterli olmadığı; şiddeti üreten ve yeniden üreten mekanizmaların da dikkate alınması gerektiği açıktır.

Sonuç olarak, bu bölümde paylaşılan anlatılar, kadına yönelik şiddetin görünmeyen boyutlarını açığa çıkararak hem akademik tartışmalara katkı sunmakta hem de sosyal hizmet alanında geliştirilecek müdahaleler için güçlü bir kavramsal çerçeve önermektedir.

KAYNAKÇA

Akgül, A., & Uğurlu, Ö. (2021). Kadına yönelik şiddetin, şiddeti uygulayan ve mekân bağlamında incelenmesi: Katledilmiş kadınlar örneği. *Planlama Dergisi, 31*(1), 128–140.

Alkan, A. (2017). *Cins cins mekân*. Varlık Yayınları.

Altınay, A. G., & Arat, Y. (2008). *Türkiye'de kadına yönelik şiddet*. Metis Yayınları.

Anderson, K. L., & Umberson, D. (2001). Gendering violence: Masculinity and power in men's accounts of domestic violence. *Gender & Society, 15*(3), 358–380. https://doi.org/10.1177/089124301015003004

Aslan, D., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T., & Temel, F. (2008). *Ankara'da iki hemşirelik yüksekokulunun birinci ve dördüncü sınıflarından okuyan öğrencilerinin flört şiddetine maruz kalma, flört ilişkilerinde şiddet uygulama durumlarının ve bu konudaki görüşlerinin saptanması araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi.

Bachelard, G. (1994). *The poetics of space* (M. Jolas, Trans.). Beacon Press. (Original work published 1958)

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall.

Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review, 3*(3), 193–209. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0303_3

Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology, 52*, 1–26. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.1

Bourdieu, P. (2006). *Pratik nedenler: Eylem kuramı üzerine* (H. U. Tanrıöver, Çev.). Hil Yayınları.

Bourdieu, P. (2014). *Eril tahakküm* (B. Yılmaz, Çev.). Bağlam Yayıncılık.

Bridges, N. (2011). Narrative case study research: On endings and six session reviews. *Counselling and Psychotherapy Research, 11*(1), 11–22. https://doi.org/10.1080/14733145.2011.546072

Büyükkağnıcı, A. (2024). *Aile içi şiddet suçundan hüküm giymiş erkeklerde mekân algısı* (Yayımlanmış doktora tezi). Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Connell, R. W. (2002). Hegemonic masculinity and violence: Response to Jefferson and Hall. *Theoretical Criminology, 6*(1), 89–99. https://doi.org/10.1177/1362480602006001005

Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). University of California Press.

Dobash, R. E., & Dobash, R. (1979). *Violence against wives: A case against the patriarchy*. Free Press.

Etherington, K. (2004). *Becoming a reflexive researcher: Using ourselves in research*. Jessica Kingsley Publishers.

Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. Harvester Press.

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ayraç Yayınevi.

Goffman, E. (1963). *Behavior in public places: Notes on the social organization of gatherings*. Free Press.

Hearn, J. (1998). *The violences of men*. Sage.

Karaaslan, S. (2020). *Aile içi şiddete yönelik erkeklerin görüşleri ve toplumsal cinsiyet algısının etkisi* (Yayımlanmış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa.

Kelly, L. (1988). *Surviving sexual violence*. University of Minnesota Press.

Kordalı, G. (2022). *Tekrar eden suç ve erkeklik deneyimleri üzerinden erkek şiddetini anlamak* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.

Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi* (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık. (Original work published 1974)

Lundgren, E. (2009). *Şiddetin normalleştirilme süreci* (B. Ekal, Çev.). Rengahenk Sanatevi.

Mullaney, J. L. (2007). Telling it like a man: Masculinities and battering men's accounts of their violence. *Men and Masculinities, 10*(2), 222–247. https://doi.org/10.1177/1097184X06291949

Öztürk, A. B. (2014). *Erkeklik ve kadına yönelik aile içi şiddet: Eşine şiddet uygulayan erkekler* (Yayımlanmış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi.

Rumney, P. (2009). Gay male rape victims: Law enforcement, social attitudes and barriers to recognition. *The International Journal of Human Rights, 13*(1), 233–250. https://doi.org/10.1080/13642980802705973

Stark, E. (2007). *Coercive control*. Oxford University Press.

Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review, 22*(6), 664–670. https://doi.org/10.2307/2089195

van der Kolk, B. A. (2005). Developmental trauma disorder: Toward a rational diagnosis for children with complex trauma histories. Psychiatric Annals, 35(5), 401–408.

Widom, C. S. (1989). Child abuse, neglect, and violent criminal behavior. *Criminology, 27*(2), 251–272. https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1989.tb01032.x

Yllo, K. (1993). Through a feminist lens. In R. J. Gelles & D. R. Loseke (Eds.), *Current controversies on family violence* (pp. 47–62). Sage.

Bölüm 3

DİJİTAL GÖNÜLLÜLÜK: DİJİTALLEŞEN TOPLUMDA YENİ BİR KATILIM BİÇİMİ

Mehmet Ata MİRZAOĞLU[1]

GİRİŞ

Manuel teknolojiden dijital teknolojilere geçiş ile toplumsal değişmeler de baş göstermiştir. Bireylerin gündelik yaşam pratiklerinden ekonomik faaliyetlere, siyasal katılımdan toplumsal dayanışma biçimlerine kadar birçok alanda önemli dönüşümler meydana getirmiştir. Bu durum gündelik sosyal yaşantının da dönüşümüne neden olmuş ve fiziksel katılım süreçleri artık dijital katılım şekline evrilmiştir. İnternetin ortaya çıkışına bakıldığında, Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı bünyesindeki araştırma kuruluşunun öncülüğünde bilgisayarların bir ağ aracılığıyla birbirine bağlanması sonucunda geliştirildiği görülmektedir (Tarcan, 2005, s. 2), sonrasında gelişerek yaygınlaşmaya başlamıştır. İnternetin yaygınlaşması, sosyal medya platformlarının etkin kullanımı ve mobil teknolojilerin erişilebilirliği, bireylerin mekân ve zaman sınırlılıklarını aşarak toplumsal süreçlere katılımını mümkün kılmıştır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde gönüllülük faaliyetleri de dijitalleşme sürecinden etkilenerek yeni bir biçim kazanmış ve "dijital gönüllülük" olarak adlandırılan bir katılım modeli ortaya çıkmıştır.

Küresel ölçekte yaşanan dönüşümler, toplumlar arasındaki etkileşim biçimlerini de değiştirmiştir. Yerel ve uluslararası düzeyde yürütülen gönüllülük faaliyetleri, zamanla birbirinden öğrenen ve karşılıklı olarak etkilenen bir yapıya dönüşmüştür. Bu etkileşimin temelinde gönüllülük faaliyetlerinin hareketliliği ile çevrimiçi gönüllülüğün hızlı yayılma özelliği yer almaktadır. Bu süreçte hem kurumlar hem de gönüllüler, gönüllülük faaliyetlerinin etkisini artırmak için "nasıl daha fazla fayda sağlayabiliriz?" sorusuna odaklanmıştır (Kılıçalp, 2022, s. 277).

[1] Dr., Tarım ve Orman Bakanlığı, mehmetata.mirzaoglu@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-3732-5477

DOI: 10.37609/akya.4391.c20872

SONUÇ

Dijitalleşme süreci, gönüllülük anlayışını dönüştürerek onu fiziksel mekânlara bağlı bir faaliyet olmaktan çıkarıp dijital ağlar üzerinden işleyen yeni bir katılım biçimine dönüştürmüştür. Bu çalışma, dijital gönüllülüğün geleneksel gönüllülük ilkelerini büyük ölçüde korumakla birlikte, zaman, mekân ve etkileşim biçimleri açısından önemli farklılıklar ortaya koyduğunu göstermektedir. Özellikle toplumsal dayanışma, sosyal katılım ve bilgi üretimi süreçlerinde dijital gönüllülüğün daha esnek, erişilebilir ve kapsayıcı bir yapı sunduğu anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte dijital gönüllülük yalnızca yeni imkânlar sunan bir alan değildir. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, dijital eşitsizlikler, katılımın yüzeyselleşmesi (slacktivism), etik sorunlar ve sürdürülebilirlik gibi meselelerin bu yeni gönüllülük biçiminin sınırlarını ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu durum, dijital gönüllülüğün eleştirel bir perspektifle değerlendirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, dijital gönüllülüğü toplumsal dayanışmanın, sosyal sermayenin ve katılım kültürünün dijital bağlamda yeniden üretildiği bir süreç olarak ele alması bakımından literatüre kuramsal bir katkı sunmaktadır. Özellikle dijital gönüllülük ile anlık gönüllülük arasındaki ilişkinin ortaya konulması, bu alanın dinamik yapısını anlamaya yönelik önemli bir açılım sağlamaktadır.

Gelecekte yapılacak çalışmaların, dijital gönüllülük faaliyetlerinin nicel ve nitel boyutlarını saha araştırmalarıyla desteklemesi, farklı toplumsal gruplar üzerindeki etkilerini incelemesi ve bu alandaki etik ve kurumsal düzenlemeleri ele alması önem arz etmektedir. Ayrıca dijital gönüllülüğün sürdürülebilir bir yapıya kavuşabilmesi için dijital okuryazarlığın artırılması, kapsayıcı politikaların geliştirilmesi ve gönüllülük süreçlerinin kurumsal olarak desteklenmesi gerekmektedir.

Nihai olarak dijital gönüllülük, modern toplumlarda bireyin toplumsal sorumluluk alma biçimlerinin dönüşümünü yansıtan önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle toplumsal katılımın doğasını yeniden tanımlayan bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

Aydınlıgil, S. (2013). Sosyal Politika Geliştirmede Yeni Bir Alan: Gönüllülük. İçinde *Türkiye'de Gönüllülük Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi* (ss. 30-36). Tasarımhane.

Baysal, B., & Akın Çelebi, F. (2025). Geleneksel Yardımlaşma Geleneğinden Dijital Dayanışmaya: İmecenin Dijital Yüzü. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, *9*(1), 146-165. https://doi.org/10.34083/akaded.1624765

Betil, İ. (2013). Etkin Bir Sivil Toplum Yansıması Olarak Gönüllülük: Karşılaştığı Zorluklar ve Fırsatlar (Bordo Tercüme Bürosu & E. Erdem, Çev.). Içinde *Türkiye'de Gönüllülük Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi* (ss. 14-15). Tasarımhane.

Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü* (3. bs). Bilim ve Sanat Yayınları.

Castells, M. (2005a). *Ağ Toplumunun Yükselişi* (E. Kılıç, Çev.; 2. Baskı). Bilgi Üniversitesi.

Castells, M. (2005b). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür* (E. Kılıç, Çev.). Bilgi Üniversitesi.

Castells, M. (2005c). *Kimliğin Gücü* (E. Kılıç, Çev.; 2. Baskı). Bilgi Üniversitesi.

Coşkun Tuna, P., & Türkölmez, O. (2023). Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, *4*(2), 211-240. https://doi.org/10.58658/kaypod.1314396

Çağırkan, B. (2016). Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplumlar, Yeni Kimlikler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *5*(8), 2613-2623. https://doi.org/10.15869/itobiad.281840

Ervüz, C., Öner, İ. E., & Özler Ervüz, F. (2025). Sosyal Hizmetin Geleceği: Yapay Zekâ ve Dijitalleşme ile Dönüşüm. İçinde İ. Aydemir & M. Öztürk (Ed.), *Sosyal Hizmette Güncel Konular* (ss. 65-79). Akademisyen Kitabevi. https://doi.org/10.37609/akya.3455

Fazlıoğlu, A. (2012). Kaybolmamış Duyarlılıkların Ortaya Çıkarılmasında Gönüllülük Anlayışının Önemi. Içinde *Türkiye'de Gönüllülük Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi* (ss. 26-29). Tasarımhane.

Gülbak, O., & Ayyıldız, E. (2023). Gönüllülük Çalışmaları Kapsamında İnsan Doğasını Sorgulamak: Farkındalık Topluluğu Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *22*(46), 97-114. https://doi.org/10.46928/iticusbe.1162684

Güngör, E. (2010). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak* (6. baskı). Ötüken Yayınları.

İncekara, H. (2011). *Bir Tadına Bak Çok Seveceksin Gönüllülük* (2. Basım). Mihrimah Yayınları.

Kılıçalp, D. (2022). Çevrimiçi Gönüllülük ve Sivil Toplum Kuruluşları. İçinde M. Şentürk (Ed.), *Gönüllülük ve Gönüllülerle Birlikte Çalışmak* (ss. 271-288). Istanbul University Press. https://doi.org/10.26650/B/SS49.2022.006.12

Mirzaoğlu, M. A. (2025a). *Din ve Toplumsal Dayanışma*. Palet Yayınları.

Mirzaoğlu, M. A. (2025b). *Yapay Zekâdan Dine Dijital Bakış* (1. Baskı). Kadim Yayınları.

Mirzaoğlu, M. A. (2026). *Volunteering as an Element of Social Solidarity* (Y. Arı & E. Talisinski, Ed.; ss. 86-96). BZT Turan Publishing House. https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.

Özmete, E. (2010). Sosyal Kapitali Yapılandırmak: Sosyal İletişim Ağı ve Yardımseverlik-Gönüllülük. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, *6*(22), 83-104.

Şentürk, M. (2022). Gönüllülüğün Tarihsel ve Toplumsal Bağlamı. İçinde M. Şentürk (Ed.), *Gönüllülük ve Gönüllülerle Birlikte Çalışmak* (ss. 1-19). İstanbul Üniversitesi Yayınevi. https://doi.org/10.26650/B/SS49.2022.006

Şentürk, M., & Turan Tüylüoğlu, B. (2022). Gönüllülüğü Tanımlamak. İçinde M. Şentürk (Ed.), *Gönüllülük ve Gönüllülerle Birlikte Çalışmak* (ss. 41-60). İstanbul Üniversitesi Yayınevi. https://doi.org/10.26650/B/SS49.2022.006

Taplamacıoğlu, M. (1961). *Din Sosyolojisi Giriş*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları no:32.

Tarcan, A. (2005). *İnternet ve Toplum* (1. Baskı). Anı Yayınları.

Tekgöz, N. (2022). Gelecek Perspektifinden Gönüllülük Alanları. İçinde M. Şentürk (Ed.), *Gönüllülük ve Gönüllülerle Birlikte Çalışmak* (ss. 207-227). İstanbul Üniversitesi Yayınevi. https://doi.org/10.26650/B/SS49.2022.006

Tiryaki, S., Balcı, E. V., Demir, Y., Karakuş, M., & Özay, T. (2024). *Dijitalleşme ve Yerel Basın Dijital Dönüşüm, Etki, Gelecek*. Palet Yayınları.

Yükseler, M., Yazgan, J., & Tenikler, G. (2024). Anlık Gönüllülük Olgusunun Türkiye'deki Afet ve Acil Durum Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *26*(1), 1-17. https://doi.org/10.33707/akuiibfd.1311962

Bölüm 4

YAŞLILIK, TOPLUMSAL CİNSİYET ve YOKSULLUĞUN KESİŞİMİNDE YAŞLI KADINLAR

Veda BİLİCAN GÖKKAYA[1]
Sibel TEMİZ SARIKAYA[2]

"Yaşlılık, çoğu insanın sandığı gibi durağan ve değişmez bir dönem değildir. Yaşamın tüm evrelerinin zorlamalarına karşın var olabilmiş olmanın güçlülüğünü ve bilgeliğini içerir"

E. Geçtan

GİRİŞ

Gerek küresel ölçekte gerekse ülkemizde yaşlı bireylerin demografik ağırlığı giderek artmaktadır. Nitekim 2020 yılında 60 yaş ve üzeri nüfus 1 milyar kişi iken 2030 yılına kadar bu oranın 1,4 milyar kişiye, 2050 yılına kadar ise 2,1 milyar kişiye yükselmesi beklenmektedir (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2025). Benzer şekilde Türkiye'de de 65 yaş ve üzeri nüfus 2020 yılında 7 milyon 953 bin 555 kişi iken beş yılda %20,5 artış göstermiş ve 2025 yılında 9 milyon 583 bin 59 kişi olmuştur. Toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfusun oranı 2020 yılında %9,5 iken 2025 yılında %11,1'e yükselmiştir. Bu oranın 2030 yılında %13,5'a, 2060 yılında ise %27,0'a ulaşacağı tahmin edilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2026).

Yaşlı nüfus içerisinde kadın nüfus oranı, erkeklerden daha yüksektir. 2024 yılında Türkiye, İran, Brezilya ve Vietnam gibi 48 ülkeyi içeren ve dünya nüfusunun %10'unu temsil eden ülke ve bölgelerdeki verilere bakıldığında; bu gruptaki tüm ülkelerde kadınların, erkeklerden 2,8 yıl daha uzun yaşadığı görülmektedir (United Nations Department of Economic and Social Affairs [UNDESA], 2024). Türkiye'de de benzer şekilde yaşlı kadın sayısı, yaşlı erkek sayısından yüksektir. 2025 yılında yaşlı nüfusun %44,7'sini erkek nüfus, %55,3'ünü

[1] Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Birey ve Toplum Sorunları AD, bilican@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5083-6445

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Birey ve Toplum Sorunları AD, sibeltemiz@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4993-9513

DOI: 10.37609/akya.4391.c20873

bırakmaktadır. Dolayısıyla yaşlılıkta yoksulluğun ve diğer sorunların, kadınlar için kader olmadığını gösteren hak temelli yaklaşımlara, çözüm yollarına ihtiyaç vardır.

İlk olarak gelecekteki yaşlı kadın nüfus için bugünden alınması gereken makro ve mikro düzeydeki önlemlere odaklanmak gerekmektedir. Kız çocukları ve kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde özel ve kamusal yaşamda yer almaları (ailede, eğitimde, çalışma yaşamında, siyasette, hukukta, sağlıkta vb.) için gereken tüm adımların vakit kaybetmeden atılması, kararlılıkla hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliği; kadınların kamusal ve özel alanlarda kendilerini özgürce gerçekleştirmelerine olanak tanıyarak, yoksulluk ve ayrımcılık gibi yaşam boyu karşılaştıkları/karşılaşacakları sorunlarla/engellerle daha güçlü bir biçimde başa çıkmalarını sağlayacaktır.

Yaşlılarla ilgili mevcut politikalarda yaşlıları homojen (kadını ve erkeği benzer biçimde ele almak) bir kitle olarak değil de yaşanan eşitsizlikleri göz önünde bulundurarak, yaşlı kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık içeren sosyal politikaların geliştirilmesi ve bunların verimli/etkin bir şekilde uygulanması elzemdir. Diğer bir deyişle yaşlı bireylere yönelik sosyal politikalarda cinsiyete dayalı eşitsizliklerin dikkate alınması ve yaşlı kadınlara özgü ihtiyaçlara cevap veren, pozitif ayrımcılık ilkesine dayalı hukuki ve sosyal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Yaşlı kadın sorunlarının kamuoyunda görünür olması için daha çok bilimsel çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda yapılacak araştırmalar bir yandan sorunlara somut argümanlar üretirken diğer yandan da yeni araştırmalara ilham niteliği taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

Aktaş, D., Şahin, E. ve Terzioğlu, F. (2013). Kadın sağlığı açısından yaşlılık ve yaşam kalitesi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, *16*(1), 65-71.

Aktemir, T. (2022). *Yaşlı kadın yoksulluğu: Mersin ili örneği üzerine bir değerlendirme.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü.

Antonucci, T. C. ve Ajrouch, K. J. (2007). Social Resources. H. Mollenkopf ve A. Walker (Ed.), *Quality of life in old age: International and multi-disciplinary perspectives* içinde (ss. 49-64). Springer.

Artan, T. ve Irmak, H. S. (2018). Feminist gerontoloji bağlamında yaşlılığın kadınsallaşması. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, 5*(2), 236-243.

Bilican-Gökkaya, V. (2018). *Toplumsal cinsiyet ve aile içinde kadına yönelik şiddet.* Gece Kitaplığı.

Bilican-Gökkaya, V. ve Kılıç, G. (2024). *Sağlıkta toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri: Kadın sağlığını etkileyen faktörler.* Uluslararası Kadın Çalışmaları Konferansı.

Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. *Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar, 175*(187), 50-70.

Butler, R. N. (2001). Ageism. G. L. Maddox (Ed.), *The encyclopedia of aging: A comprehensive resource in gerontology and geriatrics* içinde (ss. 38-39). Springer.

Buz, S. (2015). Toplumsal cinsiyet ve yoksulluk odağında yaşlılık olgusu. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E Dergisi,* 1304, 1-10.

Canatan, A. (2020). Kadın ve yaşlılık. A. Günindi Ersöz (Ed.), *Destandan güncele doğudan batıya kadın üzerine tartışmalar* içinde (ss. 343–373). Nobel Akademik Yayıncılık.

Dağ, A. (2016). Toplumsal cinsiyet bağlamında yaşlılık ve sosyal dışlanma. *The Journal of Academic Social Science, 28*(28), 480-500.

Dericioğulları-Ergun, A. (2017). Türkiye'de yoksulluk ve dezavantajlılık halleri: Yaşlı kadın olmak üzerine bir okuma. *Toplum ve Demokrasi Dergisi, 11*(24), 17-36.

DSÖ (2021). *Step safely: Strategies for preventing and managing falls across the life-course.* https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/e7aabc9b-6978-43eb-a6b7-5172d11ce379/content

DSÖ (2025). *Ageing and health.* https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health

Efe, A. ve Aydemir, M. (2015). Yaşlı kadın olmak: Psiko-sosyolojik kuramlar çerçevesinde yaşlılık ve kadın-Isparta huzurevi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (34), 193-223.

Erdoğan, M. ve Vatandaş, C. (2020). Bireysel ve toplumsal dışlanma pratiği: Önyargı ve ayrımcılık. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(1), 474-485.

Gökçe-Kutsal, F. Y. (2025). Yaşlılarda sağlık sorunları. *Community & Physician/Toplum ve Hekim, 40*(1), 13-20.

Göregenli, M. (2018). Temel kavramlar: Önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık. K. Çayır ve M. Ayan (Ed.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar* içinde (ss. 17-27). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Gündüz, G. (2013). Yaşam uzunluğunun cinsiyetler arası farklılığının biyolojik nedenleri. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 6*(2), 136-139.

Hablemitoğlu, Ş. (2016). Yaşlanmanın "kadınlaşması" H. Ceylan (Ed.), *Yaşlılık sosyolojisi* içinde (ss. 119-138). Nobel Akademik Yayıncılık.

Kılıç, G. ve Bilican-Gökkaya, V. (2025). Yükselirken kaybolanlar: Kadın emeği cam yürüyen merdiven/cam asansör. İ. Aydemir ve M. Öztürk (Ed.), *Sosyal hizmette güncel konular II* içinde (171-184). Akademisyen Yayınevi.

Shin, J. H. ve Ji, Y. K. (2017). A study on the analysis and solution of health risk factors with age in elderly women. International Information Institute (Tokyo). Information, 20(5A), 3333-3340.

T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. (2010). *Eşi vefat etmiş kadınlar için bir nakit sosyal yardım programı geliştirilmesine yönelik araştırma projesi sonuç raporu.* https://aile.gov.tr/uploads/sygm/uploads/pages/arastirma-raporlari/esi-vefat-etmis-kadinlar-icin-bir-nakit-sosyal-yardim-programi-gelistirilmesine-yonelik-arastirma-projesi-sonuc-raporu.pdf?utm_source=chatgpt.com

TÜİK (2026*). İstatistiklerle yaşlılar 2025.* https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/58231

UNDESA (2023). Leaving No One Behind In An Ageing World World Social Report 2023. United Nations.

UNDESA. (2024). World Population Prospects 2024: Summary of Results. United Nations.

Uygun, M. Ö. ve Kahraman, F. (2025). Yalnız yaşayan yaşlı kadınların gündelik yaşamda başa çıkma stratejileri: Çorum üzerine nitel bir araştırma. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 18*(2), 84-106.

Yelboğa, N. ve Varol, B. (2018). Yaşlı ayrımcılığı ve kadının dışlanması. *Sosyal Çalışma Dergisi*, *2*(1), 51-64.

Bölüm 5

SOSYAL HİZMET UYGULAMALARINDA SANAT TERAPİSİ: KURAMSAL TEMELLER UYGULAMA ALANLARI VE GÜÇLENDİRME PERSPEKTİFİ

Ebru YILDIRIMKAYA[1]

GİRİŞ

Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin ve toplulukların yaşam koşullarını iyileştirmeyi; sosyal işlevselliklerini desteklemeyi ve güçlenme süreçlerini artırmayı amaçlayan disiplinler arası bir uygulama alanıdır. İnsan hakları, sosyal adalet, bireyin onuru ve değerine saygı gibi temel ilkeler üzerine inşa edilen sosyal hizmet mesleği, bireyi yalnızca sahip olduğu sorunlar üzerinden değil; içinde bulunduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel bağlam içerisinde değerlendirmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet uygulamalarında bireyin deneyimlerini anlamaya, kendi kaynaklarını keşfetmesine ve yaşamındaki kontrol duygusunu yeniden kazanmasına yönelik farklı müdahale yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır (International Federation of Social Workers [IFSW], 2014; Saleebey, 2013). Bu yaklaşım, bireyi yalnızca bireysel özellikleriyle değil; çevresiyle etkileşim içinde değerlendiren ekolojik bir perspektife dayanmaktadır (Bronfenbrenner, 1979).

Sosyal hizmet uzmanları özellikle çocuklar, ergenler, travma yaşamış bireyler, göçmenler, şiddet mağdurları, engelli bireyler ve korunmaya ihtiyacı olan gruplarla çalışırken bireylerin yaşantılarını yalnızca sözel anlatımlar aracılığıyla değerlendirmekte zorlanabilirler. Bazı bireyler yaşadıkları travmatik deneyimleri, yoğun duyguları ya da karmaşık yaşam olaylarını doğrudan ifade etmekte güçlük çekebilmektedir. Özellikle çocuklar ve ergenler açısından düşünüldüğünde, gelişimsel özellikler ve yaşanan olumsuz deneyimler nedeniyle duygu ve düşüncelerin sözel olarak aktarılması oldukça sınırlı kalabilmektedir. Bu noktada sanat, bireyin kendisini ifade etmesini kolaylaştıran, deneyimlerini anlamlandırmasına yardımcı olan ve iletişim kurmayı destekleyen önemli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır (Malchiodi, 2020; van der Kolk, 2014; Herman, 1992).

[1] Dr., Aile ve Sosyal HizmetlerBakanlığı, ekoker10@gmail.com, ORCID iD: 0009-0006-4803-0358

DOI: 10.37609/akya.4391.c20874

KAYNAKÇA

American Art Therapy Association [AATA]. (2017). *Ethical principles for art therapists*. AATA.

Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties* (2nd ed.). Oxford University Press.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman.

Barth, R. P. (2002). Institutions vs. foster homes: The empirical base for a second century of preference. *University of North Carolina at Chapel Hill, School of Social Work*.

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, *46*(1), 5-34.

Bhugra, D. (2004). Migration and mental health. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *109*(4), 243-258.

Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

Bronstein, I., & Montgomery, P. (2011). Psychological distress in refugee children: A systematic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, *14*(1), 44-56.

Child Welfare Information Gateway. (2020). *Long-term consequences of child abuse and neglect*. U.S. Department of Health and Human Services, Children's Bureau.

Edwards, D. (2014). *Art therapy* (2nd ed.). SAGE Publications.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W. W. Norton & Company.

Fazel, M., Wheeler, J., & Danesh, J. (2012). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: A systematic review. *The Lancet*, *365*(9467), 1309-1314.

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Mary, M. P., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine*, *14*(4), 245-258.

Germain, C. B., & Gitterman, A. (1996). *The life model of social work practice: Advances in theory and practice* (2nd ed.). Columbia University Press.

Hepworth, D. H., Rooney, R. H., Rooney, G. D., Strom-Gottfried, K., & Larsen, J. A. (2017). *Direct social work practice: Theory and skills* (10th ed.). Cengage Learning.

Herman, J. L. (1992). *Trauma and recovery: The aftermath of violence--from domestic abuse to political terror*. Basic Books.

Hobfoll, S. E., Watson, P., Bell, C. C., Bryant, R. A., Brymer, M. J., Friedman, M. J., ... & Ursano, R. J. (2007). Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, *70*(4), 283-315.

Hogan, S. (2019). *Arts therapies and gender issues: International perspectives on research, policy and practice*. Routledge.

Hopper, E. K., Bassuk, E. L., & Olivet, J. (2010). Shelter from the storm: Trauma-informed care in homelessness services settings. *The Open Health Services and Policy Journal*, *3*(1), 80-100.

International Federation of Social Workers [IFSW]. (2014). *Global definition of social work*. IFSW.

Jung, C. G. (1964). *Man and his symbols*. Doubleday.

Landreth, G. L. (2012). *Play therapy: The art of the relationship* (3rd ed.). Routledge.

Lee, J.A.B. (2011). *The empowerment approach to social work practice: Building the beloved community* (3rd ed.). Columbia University Press.

Malchiodi, C. A. (2020). *Trauma and expressive arts therapy: Brain, body, and imagination in the healing process*. Guilford Press.

Malchiodi, C. A. (2022). *Handbook of art therapy* (2nd ed.). Guilford Press.

Maslow, A. H. (1968). *Toward a psychology of being* (2nd ed.). Van Nostrand Reinhold.

Masten, A. S. (2021). *Ordinary magic: Resilience in development*. Guilford Press.

Masten, A. S. (2014). *Ordinary magic: Resilience in development*. New York, NY: Guilford Press.

Moon, C. H. (2010). *Materials and media in art therapy: Critical understandings of action and meaning*. Routledge.

National Association of Social Workers [NASW]. (2021). *Code of ethics of the National Association of Social Workers*. NASW Press.

Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E., & Kaniasty, K. (2002). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981–2001. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, *65*(3), 207-239.

Oaklander, V. (2007). *Hidden treasure: A map to the child's inner world*. Karnac Books.

Payne, M. (2021). *Modern social work theory* (5th ed.). Oxford University Press.

Perls, F., Hefferline, R., & Goodman, P. (1951). *Gestalt therapy: Excitement and growth in the human personality*. Julian Press.

Piaget, J. (1969). *The psychology of the child*. Basic Books.

Pifalo, T. (2006). Art therapy with sexually abused children and adolescents: Extended research study. *Art Therapy*, *23*(4), 181-185.

Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology. *American Journal of Community Psychology*, *15*(2), 121-148.

Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.

Rubin, J. A. (2016). *The art of art therapy* (3rd ed.). Routledge.

Saleebey, D. (2013). *The strengths perspective in social work practice* (6th ed.). Pearson.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration [SAMHSA]. (2014). *SAMHSA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach*. Substance Abuse and Mental Health Services Administration.

Steinberg, L. (2017). *Adolescence* (11th ed.). McGraw-Hill Education.

Toseland, R. W., & Rivas, R. F. (2017). *An introduction to group work practice* (8th ed.). Pearson.

Ungar, M. (2018). Systemic resilience: Principles and processes for a science of change in contexts of adversity. *Ecology and Society*, *23*(4), 34.

Van der Kolk, B. A. (2014). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Viking.

Yalom, I. D., & Leszcz, M. (2020). *The theory and practice of group psychotherapy* (6th ed.). Basic Books.

Zastrow, C. H., & Kirst-Ashman, K. K. (2016). *Understanding human behavior and the social environment* (10th ed.). Cengage Learning.

Bölüm 6

KÜRESELLEŞME VE DÖNÜŞÜM RÜZGARLARI: SOSYAL HİZMETTEKİ DEĞİŞİM VE YENİ YÖNETİM ANLAYIŞLARI

Gürcan BAL[1]

GİRİŞ

Mevcut dünya düzeni; sınırların ortadan kalktığı, sosyal refah devleti anlayışının yerini piyasa odaklı devlet anlayışına bıraktığı, hak temelli bir anlayışın terk edildiği, devletler, milletler ve bireyler arasındaki çatışmaların şiddetlendiği, yoksulluk kavramının evrimleşerek sadece ekonomik olarak açıklanamayacak bir duruma geldiği, çevresel felaketlerin arttığı ve bahsedilenlerin dışında birçok güçlüğün de oluştuğu bir yapı haline gelmiştir. Ancak bunlar dışında yeni dünya düzeninin bilgiye çabuk bir şekilde ulaşılabilen, teknolojik gelişim sayesinde dünyanın herhangi bir yerine çok kısa bir sürede erişimi sağlayabilen cezbedici bir tarafı da vardır. Küreselleşme, neo-liberal hareketler ve teknolojinin gelişimi ile birlikte oluşan bu yeni dünya düzeni, şüphesiz insan yaşamı üzerinde de olumlu ya da olumsuz etkiler bırakmıştır.

Wallerstein'a (2013) göre tarihsel sistemlerde yaşanan herhangi bir kriz sonucunda olası tek netice sistemin ortadan kalkmasıdır. Ancak sistemin ortadan kalkmasının iki farklı yolu vardır: Sistemin nispeten denetimli bir dönüşüm geçirmesi ya da sistemin öngörülemez istikametlere doğru yol alması. Günümüzde yaşadığımız bu değişim ve dönüşüm sürecini de bu açıdan ele almak gerekir. Bu küresel ve neo-liberal dünya düzeni; Fransız Devriminin hemen ardından tüm dünyada yaşanan değişim ve dönüşüm süreci ile eş değer midir? Ya da yeni dünya düzeni öngörülebilir bir dönüşüm süreci mi geçirmektedir? Bauman'a (2017) göre yüzyıl önce yaşanan değişim ve dönüşüm süreci "en üst mükemmellik aşaması"na ulaşmaya çalışmak olarak değerlendirilirken günümüzde ise sonu gelmeyen bir gelişim süreci yaşanmaktadır. Ancak bu gelişim süreci içerisinde öngörülebilir ve

[1] Sosyal Çalışmacı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, gurcanbal1@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-6673-4926

DOI: 10.37609/akya.4391.c20875

Küresel düzeyde yaşanan bu dönüşüm, sosyal hizmet mesleğinin geleceği açısından belirsizlikler taşımaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının, neo-liberal politikaların etkilerine karşı nasıl bir duruş sergileyecekleri ve mesleğin etik değerlerini nasıl koruyacakları, bu belirsizliklerin üstesinden gelinmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca, sosyal hizmetin uluslararası düzeydeki gelişmelerle nasıl entegre olacağı ve yerel ihtiyaçlara nasıl cevap vereceği de önemli bir tartışma konusudur.

Bu noktada niteliksel anlamda gelişmiş sosyal hizmet eğitimine olan ihtiyaç her zamankinden daha fazladır. Ancak yeni yönetim anlayışının beraberinde getirdiği sonuç odaklılık nedeniyle günümüzdeki sosyal hizmet uzmanları yaptıkları dosya sayıları ile değerlendirilmekte ve bu durum mesleğin profesyonellikten uzaklaşmasına neden olmaktadır. Beraberinde sosyal hizmetin herkes tarafından yapılabilecek bir meslek olması riskini getiren bu durum ile birlikte eğitimde yaşanan niceliksel artışın niteliksel gelişmeyi sağlayamaması ve pek çok üniversitede sosyal hizmet eğitimi almamış akademisyenlerin sayıca fazla olması nedeniyle sosyal hizmet disiplini karşı karşıya kaldığı risklere güçlü bir cevap verememektedir.

Sonuç olarak, sosyal hizmet alanındaki değişim ve dönüşüm rüzgarları, mesleğin geleceği için hem fırsatlar hem de zorluklar sunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının, bu yeni dünya düzenine uyum sağlarken, mesleğin temel değerlerini ve etik ilkelerini korumaları gerekmektedir. Bu bağlamda, sosyal hizmet eğitiminin güçlendirilmesi, meslek pratiğinde yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi ve sosyal adaletin sağlanması için kolektif bir çaba gösterilmesi elzemdir.

KAYNAKÇA

Acs, G., & Nichols, A. (2010). *Changes in the Economic Security of American Families. Low Income Working Families Paper 16. Washington*. DC: Urban Institute.

Aktan, M. C. (2024). Social Work Education in Türkiye: Opinions Of Students, Academics and Social Workers. *Athens Journal of Education*, *11*, 1-17.

Alptekin, K., Topuz, S., & Zengin, O. (2017). Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitiminde Neler Oluyor?. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 28*(2), 50-69.

Banks, S. (2008). Critical Commentary: Social Work Ethics. *The British Journal of Social Work,* 38(6), 1238–1249. https://doi.org/10.1093/bjsw/bcn099

Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite*. İstanbul: Can Yayınları.

Bekarca Şen, A., Çiltaş, Ç., Caferoğlu, G.N., Kangalgil Balta, G. ve Meşe, R. (2024). Türkiye'de Lisans Düzeyinde Eğitim Veren Sosyal Hizmet Bölümlerindeki Akademisyen Profilinin İncelenmesi. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 9(3), 294-318.

Berg, E. (2008). Samverkan över organisationsgränser – några teoretiska reflektioner. In: Berg E (ed) Regionala samarbetsprojekt i Norrbottens län – Socialtjänsten, psykiatrin och primärvården. Luleå: Luleå Tekniska Universitet, pp. 13 – 25.

Berk, F. (2014). *Farklı Devlet Sistemlerinde Karşılaştırmalı Sosyal Refah ve Hizmet Modelleri*. İstanbul: Sokak Kitapları.

Buss, J. A. (2010). Have the Poor Gotten Poorer? The American Experience from 1987 –2007. *Journal of Poverty,* 14, 183–196.

Butler, I., Pugh, R. (2004). *The Politics of Social Work Research*. In: Lovelock R, Lyons K and Powell J (eds) Reflecting on Social Work Discipline and Profession. Aldershot: Ashgate.

Čaušević, M. ve Pandžić, A. (2022). Interdisciplinarity of Sociology and Social Work – Experiences and Perspectives. Društvene i Humanističke Studije. *Društvene i Humanističke Studije,* 2(19) 233-248. DOI 10.51558/2490-3647.2022.7.2.248

Clarke, J. (2004). Dissolving the Public Realm? The Logics and Limits of Neo-Liberalism. *Journal of Social Policy,* 33(1), 27-48.

Cowger, C. (2003). The Values of the Research University Should be Maximized to Strengthen Social Work Education. *Journal of Social Work Education*, 39(1), 43-56.

Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Resmî Gazete Tarihi: 15.07.2005 Resmî Gazete Sayısı: 25876.

Danış, M.Z. (2007). Sosyal Hizmet Mesleği ve Disiplininde Sosyal Politikanın Yeri ve Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet,* 18(2), 51-64.

Dardot, P., & Laval, C. (2012). *Dünyanın yeni aklı: Neoliberal toplum üzerine deneme*: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

De Waal, F. (2014). *İçimizdeki Maymun*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Dent, M., Whitehead, S. (2002). *Managing Professional Identities*: Knowledge, Performativity and the 'New' Professional. London: Routledge.

Erdem, M. (2024). Sosyal Hizmette Yeni Bir Alan: Nörososyal Hizmet. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,* 13(1), 475-485.

Evans, M. ve Harvey, D. (2022). *Social Work Law*: *Applying the Law in Practice*. E book..https://research.ebsco.com/c/kqcaaq/search/details/df4v4vl4dj?q=social%20work%20and%20law.

Fertig, A. R., & Reingold, D. A. (2008). Homelessness among at-risk Families with Children in Twenty American Cities. *Social Service Review,* 82, 485–510.

Garrett, P.M. (2008). How to be Modern: New Labour's Neoliberal Modernity and the Change For Children Programme, *British Journal of Social Work,* 38(2), 270-289.

Genç, Y., Çavuşoğlu, O. ve Çöpoğlu, M. (2020). Sosyal Politika Geliştirmede ve Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yerelleşme: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Gelişim Merkezi Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 235-272. https://doi.org/10.21560/spcd.v20i54504.623297

Gray, M. (2004). Review of Social Work: Theory and Practice for a Changing Profession by L. Dominelli. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 32, 187-189.

Harlow, E., Berg, E., Barry, J., & Chandler, J. (2013). Neoliberalism, Managerialism and the Reconfiguring of Social Work in Sweden and the United Kingdom. *Organization*, 20(4), 534-550. https://doi.org/10.1177/1350508412448222

Harris, J. (2014). Neoliberal Social Work. *Critical and Radical Social Work,* 2(1), 7-22. https://doi.org/10.1332/204986014X13912564145528

Hasanfeld, Y., Garrow, E. (2012). Nonprofit Human-Service Organizations, Social Rights, and Advocacy in a Neoliberal Welfare State. *Social Service Review,* 46(2), 295-322. https://doi.org/10.1086/666391

Hochfeld, T., Selipsky, L., Mupedziswa, R., & Chitereka, C. (2009). *Developmental Social Work Education in Southern and East Africa*. Johannesburg: Centre for Social development in Africa.

IFSW. (2018, Nisan 27). International Federation of Social Workers. Global Social Work Statement of Ethical Principles.

Ioakimidis, V., & Dominelli, L. (2016). The Challenges of Dignity and Worth for All: Social Work Perspectives. *International Social Work*, 59(4), 435 –437.

Ioakimidis, V., Sookraj, D. (2021). Global Standarts for Social Work Education and Training. *International Social Work,* 64(2), 161-174. https://doi.org/10.1177/0020872821989799

Karabekir, H.M. (2016). *Çocuk Refahı Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Savunuculuk Uygulamaları: Bir Niteliksel Araştırma.* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi. Ankara.

Kongar, E. (2007). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Ankara: Sabev Yayınları.

Lavalette, M. (Ed.). (2011). *Radical Social Work Today: Social Work at the Crossroads*. Policy Press.

Lazăr, F., Mihai, A., Gaba, D., Ciocănel, A., Rentea, G., & Munch, S. (2018). Romanian Social Workers Facing the Challenges of Neo-liberalism. *European Journal of Social Work*, *22*(2), 326–337. https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1540405

Mano-Negrin, R. (2003). Spanning the Boundaries: a Stakeholder Approach to Effectiveness Gaps and Empowerment in Public and Independent Human Service Organizations. *Administration in Social Work*, *27*(3), 25-45.

Motorese, M., Caswell, D. (2017). 'I'm Gonna Ask You about Yourself, so I Can Put It on Paper': Analysing Street-Level Bureaucracy through Form-Related Talk in Social Work. *The British Journal of Social Work*, 48(3), 714-733. https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx041

Najjar, A.A., Strier, R. (2020). Moral Distress and Privatisation: Lost in Neoliberal Transition. *Ethics and Social Welfare,* 14(1), 21-38. https://doi.org/10.1080/17496535.2020.1720107

Özkan, S. (2016). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Uygulamalarında Karşılaştığı Güçlükler ve Süpervizyon Gereksinimi.* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Reisch, M. (2013). *Not By The Numbers Alone: The Effects of Economic and Demographic Changes on Social Policy*. In I. Colby, K. Sowers & C. Dulmus (Eds.), Social Welfare Policy: A Foundation of Social Work. Hoboken, NJ: Wiley Publishing.

Rosen, A. (2003). Evidence-Based Social Work Practice: Challenges and Promise. *Social Work Research,* 27(4), 197–208.

Schwandt, T. A. (2005). The Centrality of Practice to Evaluation. *American Journal of Evaluation*, 26(1), 95-105.

Seyitoğlu, M. (2016). *İnsan Hakları Perspektifinden Çocuk Refahı Alanındaki Sosyal Hizmet Uygulamalarında Değerlendirme Sorunu*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Sewpaul, V., & Jones, D. (2004). Global Standards for Social Work Education and Training. *Social Work Education*, 23(5), 493-513.

Sherman, A., & Stone, C. (2010). *Income Gaps Between Very Rich and Everyone Else More Than Tripled in Last Three Decades, Data Show*. Washington, DC: Center on Budget and Policy Priorities.

Smith, H. L. (2008). South African Social Work E ducation: Critical Imperatives for Social Change in the Post-Apartheid and Post-Colonial Context. *International Social Work*, 51, 371–383. https://doi.org/10.1177/0020872807088083

Smith, H. L., Ferguson, I. (2016). *Practice Learning: Challenging Neoliberalism in A Turbulent World.* (ed. Taylor, Imogen, Bogo, Marion, Lefevre, Michelle and Teater, Babra) In Routledge International Handbook of Social Work Education. 197-209. Routledge International Handbooks. Routledge, London.

Thabede, D. (2008). The African Worldview As A Basis For Practice in the Helping Professions. *Social Work*, 44(3), 233–245. https://doi.org/10.15270/44-3-237

Thompson, N. (2013). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak.* (B. Yıldırım, B. Hatiboğlu Eren, Ç. Öngen, E. Beydilli, G. Erükçü Akbaş, İ. B. Adıgüzel, Ö. S. Özateş Gelmez, Çev.) Ankara: Dipnot Yayınları.

Tsui, M. S. ve Cheung, F. C. (2004). Gone With the Wind: the Impacts of Managerialism on Human Services. *British Journal of Social Work*, 34(3), 437-442.

Uluğtekin, S. (2016). *Kanunla İhtilaf Halindeki Çocuklar*. P. Akkuş ve Ö. Başpınar Aktükün (Ed.), Sosyal Hizmet ve Öteki içinde (193-223). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Zubaroğlu Yanardağ, M. ve Özmete, E. (2017). Bir Mesleki Uygulama Alanı Olarak Geçmişten Geleceğe Klinik Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 203-226.

Wallerstein, E. (2013). *Sosyal Bilimleri Düşünmemek*. İstanbul: BGST Yayınları.
Wehbi, S., & Turcotte, P. (2007). Social Work Education Neoliberalism's Willing Victim?. *Critical Social Work,* 8(1), 1-9. https://doi.org/10.22329/csw.v8i1.5746

Bölüm 7

YAPISAL ŞİDDETİ ANLAMAK: SOSYAL HİZMET AÇISINDAN KURAMSAL BİR DEĞERLENDİRME

Halim TOĞA[1]

GİRİŞ

Şiddet, gündelik yaşamdan akademik tartışmalara kadar farklı anlamlarda ele alınan bir olgudur. Geleneksel yaklaşımlarda çoğunlukla belirli bir fail tarafından gerçekleştirilen, fiziksel zarar veren ve kasıt içeren eylemlerle ilişkilendirilmesine karşın çağdaş sosyal teori şiddetin doğrudan ve görünür biçimlerle sınırlı olmadığını göstermektedir. Bireylerin yaşam olanaklarını sınırlandıran, eşitsizlikleri sürdüren, belirli toplumsal grupları dezavantajlı konuma sokan ve kimi zaman gündelik yaşamın olağan işleyişi içinde görünmez hâle gelen süreçler de şiddet tartışmasının kapsamındadır. Bu nedenle şiddetin anlaşılması, belirli eylemlerin sonuçlarının yanı sıra bu eylemleri mümkün kılan toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel koşulları da incelemeyi gerektirir.

Farklı yaklaşımlar, şiddetin görünür fiziksel biçimlerinin ötesindeki tahakküm, yönetme ve denetleyici mekanizmalarını açıklamaya önemli katkılar sunmuştur. Bourdieu'nün simgesel şiddet yaklaşımı, eşitsiz toplumsal ilişkilerin doğal ve meşru olarak kabul edilmesi yoluyla yeniden üretilmesine; Žižek'in nesnel ve sistemik şiddet kavramsallaştırması, toplumsal düzenin olağan işleyişine yerleşmiş görünmez zarar biçimlerine dikkat çekmektedir. Arendt, şiddeti iktidardan ayırarak onun araçsal ve zorlayıcı niteliğini vurgular. Foucault; modern iktidarın disiplin, gözetim ve normalleştirme pratikleri aracılığıyla bireylerin davranışlarını ve öznelliklerini biçimlendirdiğini göstermektedir. Butler ise hangi yaşamların tanınmaya, korunmaya ve yas tutulmaya değer görüldüğünü belirleyen normatif çerçevelerin şiddetin toplumsal dağılımındaki rolünü ortaya koymaktadır. Bu tanımlama biçimlerinin ortak yönü, şiddetin görünür bir fail ile mağdur arasındaki doğrudan ilişkiye indirgenemeyeceğini göstermeleridir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet AD, halim.toga@sbu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3048-1987

DOI: 10.37609/akya.4391.c20876

Sosyal hizmet açısından yapısal şiddet perspektifi, yoksulluk, ayrımcılık, dışlanma ve hizmetlere erişim sorunlarının bireysel yetersizliklerden ziyade bu sorunları üreten toplumsal koşullarla birlikte ele alınmasına olanak sağlamaktadır. Bu doğrultuda sosyal hizmet uzmanlarının rolü, bireylerin mevcut sorunlarıyla baş etmelerini desteklemekle sınırlı kalmamakta; haklara ve kaynaklara erişimi güçlendirme, ayrımcı uygulamalara karşı savunuculuk yapma ve eşitsizlik üreten kurum ve politikaların dönüştürülmesine katkı sunmayı da kapsamaktadır. Dolayısıyla yapısal şiddetin sosyal hizmet perspektifinden görünür kılınması, sosyal adalet ve insan hakları temelli uygulamaların güçlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Arendt, H. (2025). *Şiddet üzerine* (11. bs.). İletişim Yayınları.

Aydemir, İ., Öztürk, M., Toğa, H., & Türk, A. (2024). Sosyal hizmetin tanımlanması-amaçları-temel ilkeleri. https://doi.org/10.37609/akya.3262.c9432

Azizatunnisa', L., Kuper, H. & Banks, L.M. Access to health insurance amongst people with disabilities and its association with healthcare use, health status and financial protection in low- and middle-income countries: a systematic review. Int J Equity Health 23, 264 (2024). https://doi.org/10.1186/s12939-024-02339-5

Banerjee, A., Daly, T., Armstrong, P., Szebehely, M., Armstrong, H., & Lafrance, S. (2012). Structural violence in long-term, residential care for older people: Comparing Canada and Scandinavia. *Social Science & Medicine*, *74*(3), 390-398. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.10.037

Barry, N. P. (2004). *Modern siyaset teorisi* (M. Erdoğan & Y. Şahin, Çev.). Liberte Yayınları.

Baxter, J., Campbell, A., & Lee, R. (2023). Gender gaps in unpaid domestic and care work: putting the pandemic in (a life course) perspective. *Australian Economic Review*, *56*(4), 502-515. https://doi.org/10.1111/1467-8462.12538

Bowen, E. (2012). Addressing the inequality epidemic: Applying a structural approach to social work practice with people affected by HIV/AIDS in the United States. *Critical Social Work*, *13*(1). https://doi.org/10.22329/csw.v13i1.5846

Brissett, D., Rankine, J., Mihaly, L., Barral, R., Svetaz, M. V., Culyba, A., & Raymond-Flesch, M. (2025). Addressing structural violence in school policies: A call to protect children's safety and well-being. *Journal of Adolescent Health*, *76*(5), 752-756. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2025.01.027

Bufacchi, V. (2022). Three questions about violence. *Washington University review of philosophy*, *2*, 209-218. https://doi.org/10.5840/wurop2022213

Burton, C. W., Gilpin, C. E., & Draughon Moret, J. (2021, April). Structural violence: A concept analysis to inform nursing science and practice. In *Nursing forum* (Vol. 56, No. 2, pp. 382-388). https://doi.org/10.1111/nuf.12535

Butler, J. (2003). Violence, Mourning, Politics. Studies in Gender and Sexuality, 4(1), 9–37. https://doi.org/10.1080/15240650409349213

Butler, J. (2005). *Kırılgan hayat: Yasın ve şiddetin gücü* (B. Ertür, Çev.). Metis Yayınları

Butler, J. (2020). *Savaş tertipleri: Hangi hayatların yası tutulur?* (2. bs.). Yapı Kredi Yayınları.

Carniol, B. (1992). Structural social work: Maurice Moreau's challenge to social work practice. *Journal of progressive human services*, *3*(1), 1-20. https://doi.org/10.1300/J059v03n01_01

Charlwood, A., Valizade, D., Schreuders, L. W., Thompson, C., Glover, M., Gage, H., Spilsbury, K. (2024). Workforce thresholds and the non-linear association between registered nurse staffing

and care quality in long-term residential care: A retrospective longitudinal study of English care homes with nursing. International journal of nursing studies, 157, 104815. https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2024.104815

Çeğin, G., Göker, E., Arlı, A., & Tatlıcan, Ü. (Der.). (2016). *Ocak ve zanaat: Pierre Bourdieu derlemesi* (4. bs.). İletişim Yayınları.

Dilts, A., Winter, Y., Biebricher, T., Johnson, E. V., Vázquez-Arroyo, A. Y., & Cocks, J. (2012). Revisiting Johan Galtung's concept of structural violence. *New political science*, *34*(2). https://doi.org/10.1080/07393148.2012.714959

Dominelli, L. (2002). *Anti-oppressive social work theory and practice*. Palgrave Macmillan.

Eftekhari, A., Aker, A., Uppalapati, K., & Wispelwey, B. (2026). Scarcity by design: famine, structural violence, and the biosocial inheritance of political deprivation. Frontiers in Public Health, 14, 1819688. https://doi.org/10.3389/fpubh.2026.1819688

Eide, A. H., Muderedzi, J. T., Braathen, S. H., & Stray-Pedersen, B. (2017). Exploring structural violence in the context of disability and poverty in Zimbabwe. *African Journal of Disability*, *6*(1), 1-9. https://hdl.handle.net/10520/EJC-716944586

Elliott, A. (2017). *Çağdaş sosyal teoriye giriş* Dipnot Yayınları.

Ersözlü, S. (2024). Pierre Bourdieu'nün sembolik şiddet kuramı üzerine eleştirel bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, (28), 1-19. https://doi.org/10.26650/iukad.2023.1370762

Farmer, P. (1996). On suffering and structural violence: A view from below. Daedalus, 125(1), 261-283.

Farmer, P. E., Nizeye, B., Stulac, S., & Keshavjee, S. (2006). Structural violence and clinical medicine. *PLoS medicine*, *3*(10), e449. https://doi.org/10.1371/journal.pmed.0030449

Foucault, M. (2019). *Hapishanenin doğuşu: Gözetim altında tutmak ve cezalandırmak* (M. A. Kılıçbay, Çev.; 8. bs.). İmge Kitabevi Yayınları.

Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. Journal of peace research, 6(3), 167-191. https://doi.org/10.1177/002234336900600301

Galtung, J. (1999). *İnsan hakları: Başka bir açıdan bakış* (M. Sözen, Çev.). Metis Yayınları.

Galtung, J. (2009). *Çatışmaları aşarak dönüştürmek: Çatışma el kitabı*. USAK Yayınları.

George, P., & Marlowe, S. (2005). Structural social work in action: Experiences from rural India. Journal of Progessive Human Services, 16(1), 5-24.

Giddens, A., & Sutton, P. W. (2019). *Sosyoloji* (8. bs.). Kırmızı Yayınları.

Hanwell, K., Finnerty, F., & Richardson, D. (2025). Asylum seekers' and refugees' experiences of violence and accessing healthcare in the UK: a systematic review. *Journal of Public Health*, *47*(2), 207-216. https://doi.org/10.1093/pubmed/fdaf005

Hastings, A., & Matthews, P. (2015). Bourdieu and the Big Society: empowering the powerful in public service provision?. *Policy & Politics*, *43*(4), 545-560. https://doi.org/10.1332/030557314X14080105693951

Hearn, J., Strid, S., Humbert, A.L.,Violence Regimes: A Useful Concept for Social Politics, Social Analysis, and Social Theory. Theor Soc 51, 565–594 (2022). https://doi.org/10.1007/s11186-022-09474-4

Heywood, A. (2019). *Siyaset teorisine giriş* (H. M. Köse, Çev.). Küre Yayınları.

International Federation of Social Workers. (2014). Global definition of social work. IFSW – Global Definition of Social Work.

Jackson, B., & Sadler, L. S. (2022). Structural violence: An evolutionary concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, *78*(11), 3495-3516. https://doi.org/10.1111/jan.15341

Köse, B., Ersoy, K., Toğa, H., Güler, E. C., Kara, Ö. K., Çelik, C., & Pekçetin, S. (2025). Examining of participation, support and barrier of children with and without maltreatment: A cross-sectional study with caregiver perspective. *Children and Youth Services Review*, *172*, 108250. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2025.108250

Layder, D. (2006). *Sosyal teoriye giriş*. Küre Yayınları.

Lemke, T. (2022). *Biyopolitika* (5. bs.). İletişim Yayınları.

Lindsay, S., Fuentes, K., Ragunathan, S., Li, Y., & Ross, T. (2024). Accessible independent housing for people with disabilities: A scoping review of promising practices, policies and interventions. *PLoS One*, *19*(1), e0291228. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0291228

Littler, J. (2017). *Against meritocracy: Culture, power and myths of mobility* (p. 250). Taylor & Francis. https://doi.org/10.4324/9781315712802

Macassa, G., McGrath, C., Rashid, M., & Soares, J. (2021). Structural violence and health-related outcomes in Europe: a descriptive systematic review. *International journal of environmental research and public health*, *18*(13), 6998. https://doi.org/10.3390/ijerph18136998

Malešević, S. (2025). *Örgütlü vahşetin yükselişi: Şiddetin tarihsel sosyolojisi*. Fol Kitap.

McLaughlin, A. M. (2009). Clinical social workers: Advocates for social justice. *Advances in social work*, *10*(1), 51-68. https://doi.org/10.18060/209

Montesanti, S.R., Thurston, W.E. Mapping the role of structural and interpersonal violence in the lives of women: implications for public health interventions and policy. BMC Women's Health 15, 100 (2015). https://doi.org/10.1186/s12905-015-0256-4

Moreau, M. J. (1990). Empowerment through advocacy and consciousness-raising: Implications of a structural approach to social work. *J. Soc. & Soc. Welfare*, *17*, 53.

Mullaly, B. (2006). *The new structural social work* (3rd ed.). Oxford University Press.

Mullaly, R. P., & Dupré, M. (2019). The new structural social work: Ideology, theory, and practice.

Myers, T. (2014). *Slavoj Žižek* (A. Aydın, Çev.). Phoenix Yayınevi.

Nassauer, A. (2022). Situation, context, and causality—On a core debate of violence research. *Violence: An International Journal*, *3*(1), 40-64. https://doi.org/10.1177/26330024221085981

Naulin, S., & Jourdain, A. (2016). Pierre Bourdieu'nun kuramı ve sosyolojik kullanımları. *Çev: Ö. Elitez). İstanbul: İletişim*.

Parker, I. (2004). *Slavoj Žižek: A critical introduction*. Pluto Press.

Phillimore, J., Block, K., Bradby, H., Darkal, H., Goodson, L., Papoutsi, A., & Vaughan, C. (2026). "I Will Experience This Trauma Over and Over Again": Sexual and Gender-Based Violence, Forced Migration and Structural Violence. Journal of Interpersonal Violence, 41(11-12), 3422-3452. https://doi.org/10.1177/08862605251338785

Price, T. J., & McGowan, V. J. (2025). A Cycle of Social Violence: a novel theoretical framework for explaining how structural, slow, and symbolic violence interact to produce and maintain health inequalities in England. Social Science & Medicine, 118438. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2025.118438

Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2019). *Çağdaş sosyoloji kuramları ve klasik kökleri*. De Ki Basım Yayım

Robson, K. (2009). *Quantifying Theory: Pierre Bourdieu* (p. 227). C. Sanders (Ed.). Dordrecht, Holanda: Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9450-7

Rutherford, A., Zwi, A. B., Grove, N. J., & Butchart, A. (2007). Violence: a glossary. *Journal of epidemiology and community health*, *61*(8), 676-680. https://doi.org/10.1136/jech.2005.043711

Rylko-Bauer, Barbara, and Paul Farmer, 'Structural Violence, Poverty, and Social Suffering', in David Brady, and Linda M. Burton (eds), The Oxford Handbook of the Social Science of Poverty, Oxford Handbooks (2016; online edn, Oxford Academic, 5 Apr. 2017), https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199914050.013.4

Sarup, M. (2019). *Post-yapısalcılık ve postmodernizm: Eleştirel bir giriş* (A. Güçlü, Çev.). Pharmakon Yayınevi.

Sinha, R., & Basu, P. (2024). Understanding Structural Violence: Insights from Social Work. *The Indian Journal of Social Work*, *85*(4), 379-396. http://doi.org/10.32444/IJSW.2024.85.4.379-396

Swartz, D. (2013). *Kültür ve iktidar: Pierre Bourdieu'nün sosyolojisi* (E. Gen, Çev.). İletişim Yayınları.

Triplett, R., Payne, B., Collins, V. E., & Tapp, S. (2016). Does "violent" mean "bad"? Individual definitions of violence. *Deviant Behavior*, *37*(3), 332-351. https://doi.org/10.1080/01639625.2015.1026765

Walby, S. (2013). Violence and society: Introduction to an emerging field of sociology. *Current sociology*, *61*(2), 95-111. https://doi.org/10.1177/0011392112456478

WHO. (2025). Preventing violence against children: A social determinants framework for INSPIRE implementation. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/381460/9789240103191-eng.pdf

Young-Bruehl, E. (2012). *Hannah Arendt: Dünya aşkıyla*. İletişim Yayınları.

Zaharijević, A. (2023). Equal bodies: The notion of the precarious in Judith Butler's work. *European Journal of Women's Studies*, *30*(1), 37-48. https://doi.org/10.1177/13505068221137695

Zižek, S. (2018). *Şiddet* (A. Ergenç, Çev.). Encore Yayınları.

Bölüm 8

SOSYAL HİZMETİN FELSEFİ VE ETİK TEMELLERİ: AHLAK-ETİK AYRIMI VE NORMATİF ETİK YAKLAŞIMLAR

Safa EROĞLU[1]

GİRİŞ

Etik; doğru, yanlış, değer, insan hakları ve sorumluluk gibi temel kavramları konu edinen, insan eylemlerinin dayandığı ilkeleri sistematik ve eleştirel biçimde inceleyen felsefi bir düşünme alanıdır (Aykara, 2016, s. 154). Etik değerlendirme ise davranışların doğru ya da yanlış olarak ele alınmasının yanında bu yargıların hangi ilke ve gerekçelere dayandığının sorgulanmasını da kapsamaktadır (Orhan, 2024, s. 2083).

Sosyal hizmette etik mesleğin insanı merkeze alan yapısı[2] doğrultusunda mesleki müdahalelerin amaçlarını, sınırlarını ve uygulanma biçimini belirleyen önemli bir referans çerçevesi sunmaktadır (Yılmaz, 2015, s. 122-123; Aykara, 2016, s. 154). Bu çerçevede sosyal hizmet etiği, "Nasıl davranılmalıdır?" ve "Hangi ilkeye dayanarak, hangi gerekçeyle davranılmalıdır?" sorularına yanıt aramaktadır.

Etik, bireysel davranışların değerlendirilmesine ve mesleki uygulamalara yön veren normatif ilkeleri kapsamakta ve meslek etiğinin[3] gelişimine zemin hazırlamaktadır (Boduroğlu, 2025, s. 1643-1644). Sosyal hizmetin meslekleşme sürecinde etik davranış hem bireysel hem de mesleki düzeyde bir sorumluluk olarak kabul edilmiş, uygulamalar müracaatçının değerine saygı, insan onuru ve sosyal adalet ilkeleri doğrultusunda şekillenmiştir (Zubaroğlu-Yanardağ, 2020, s. 1202; Boduroğlu, 2025, s. 1643-1644).

[1] Bilim Uzmanı, Sosyal Çalışmacı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, safaerglu@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-8141-2597

[2] İnsanı merkeze alan yapı, sosyal hizmet müdahalesinde bireyin ihtiyaçlarını, haklarını ve iyilik hâlini esas alan yaklaşımı ifade etmektedir. Bu yaklaşım bireyin müdahale sürecine aktif katılımını ve kendi yaşamına ilişkin kararlarda söz sahibi olmasını temel almaktadır.

[3] Meslek etiği mesleki davranışlarda doğru-yanlış, haklı-haksız inançlara dayalı, meslek mensuplarınca benimsenmiş ilke ve kuralları ifade etmektedir (Çabuk ve İşgüden, 2006, s. 59).

DOI: 10.37609/akya.4391.c20877

Sonuç olarak sosyal hizmette etik karar verme, olayın özelliklerinin ve ilgili tarafların haklarının dikkatle incelenmesini gerektirmektedir. Sosyal hizmet uzmanı karar verirken müracaatçının güvenliğini, görüşünü, ihtiyaçlarını, temel haklarını ve mesleki sorumluluklarını dikkate almalıdır. Verilen kararın hangi bilgiye, ilkeye ve gerekçeye dayandığının açık biçimde belirtilmesi, müracaatçının korunmasını ve mesleki uygulamanın denetlenebilir olmasını desteklemektedir.

KAYNAKÇA

Akkuş, P. (2021). Türkiye'de sosyal hizmetler, neo-liberal politikalar ve etik ikilemler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (81), 451-484.

Aykara, A. (2016). Sosyal hizmet etiğinde evrenselcilik ve kültürel görecilik. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(2), 153-166.

Boduroğlu, G. (2025). Sosyal hizmet uygulamalarında müracaatçıyla kurulan mesleki ilişkilerde etik ilkelerin rolü ve önemi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 16(61), 1642-1658.

Çabuk, A., & İşgüden, B. (2006). Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16), 59-86.

Gökçearslan Çifci, E., & Gönen, E. (2011). Sosyal hizmet uygulamalarında etik karar verme süreci. Toplum ve Sosyal Hizmet, 22(2), 149-160. https://izlik.org/JA55KS57DE

Çiftçi, D. B. (2017). Bir ittifak ağları stratejisi olarak sosyal hizmet etiği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(2), 47-62.

Eroğlu, S. (2026). Sosyal hizmet çalışanlarının etik ikilem çözme becerilerinin değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 37(2), 485-508.

Fook, J. (2003). Critical social work: The current issues. *Qualitative Social Work*, 2(2), 123-130.

Hatiboğlu, B. (2011). Sosyal hizmet etiğinde radikal yansımalar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(1), 147-164.

Orhan, S. (2024). Etik değer ve ilkelerin sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmesi: Bir derleme çalışması. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(34), 2083-2087.

Özateş, Ö. S. (2010). Sosyal hizmet etiğinin felsefi temelleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(1), 85-97.

Özen, Y. (2011). Etik mi? Ahlak mı? Modernite mi? Medeniyet mi? Değerler eğitimine sosyal psikolojik bir yaklaşım. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 63-87.

Özgür, Ö. (2010). Çokkültürcü sosyal hizmet: Eleştirel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 89-104.

Öztürk, A. B. (2009). Sosyal hizmet etiğinde farklı yaklaşımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 105-116.

Yalım, N. Y. (Ed.). (2017). *Sosyal hizmet uzmanları için etik kılavuz*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Derneği.

Yıldırım, B., & Aslan, H. (2019). İnsan hakları ve sosyal hizmet: Ortak bir kader mümkün mü? Nasıl bir ilişki, ne çeşit bir etkileşim? *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 643-664.

Yılmaz, S. E. (2015). Sosyal hizmet etiğine ilişkin bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 122-136.

Zubaroğlu-Yanardağ, M. (2020). Sosyal hizmet mesleki uygulamalarında müracaatçılara karşı etik sorumluluklar ve etik karar verme süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1204-1220.

Bölüm 9

YAPAY ZEKA VE REFAH DEVLETİ: ESPİNG-ANDERSEN TİPOLOJİSİNİN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM ÇAĞINDA YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Seçil YÜKSEL DURAN[1]
Gülsüm ÇAMUR[2]

GİRİŞ

Refah devleti, modern toplumlarda sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmet politikaları aracılığıyla bireylerin yaşam standartlarını korumayı ve toplumsal refahı güvence altına almayı amaçlayan kurumsal bir yapıdır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, refah devleti uygulamaları Avrupa ülkelerinde kayda değer ölçüde gelişmiştir (Koray, 2012). Keynesci iktisat politikalarının hâkim olduğu bu dönemde tam istihdam hedefi, genişletilmiş sosyal haklar ve güçlü sendikalarla desteklenen bir sosyal sözleşme modeli kurulmuştur (Esping-Andersen, 1990).

Bununla birlikte küreselleşme, ekonomik krizler ve demografik değişimler, refah devletlerinin sürdürülebilirliği konusunda çeşitli tartışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Buğra, 2018). 1970'lerin petrol krizleri ve ardından hız kazanan neoliberal dönüşüm süreci, birçok ülkede refah harcamalarının kısıtlanmasına ve piyasa mekanizmalarına yönelik ağırlığın artmasına yol açmıştır (Pierson, 1994). Yaşlanan nüfus ve artan sağlık harcamaları ise demografik baskıları derinleştirmiştir (Taylor-Gooby, 2004).

Son yıllarda teknolojik gelişmeler bu tartışmaları yeni bir boyuta taşımıştır. Yapay zekâ, büyük veri analizi, robotik sistemler ve dijital platformlar, yalnızca üretim süreçlerini değil, aynı zamanda hizmet sektörünü ve bilgi ekonomisini de dönüştürmektedir. Özellikle derin öğrenme algoritmalarındaki ilerlemeler, yapay

[1] Doktora öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet AD, secildrn89@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-2996-3786

[2] Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet AD, gulsum.camur@stu.omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5116-2462

DOI: 10.37609/akya.4391.c20878

4. Yapay zekâ sistemlerinin refah kurumlarında kullanımına ilişkin şeffaflık ve hesap verebilirlik standartları belirlenmeli; algoritmik karar verme süreçlerinde temel hakların korunmasına yönelik denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır.
5. Otomasyon kaynaklı verimlilik artışlarının toplumsal refaha dönüştürülmesini sağlayacak yeniden dağıtım mekanizmaları tartışmaya açılmalı; otomasyon vergisi ya da robot vergisi gibi yenilikçi finansman seçeneklerine ilişkin akademik ve politik diyalog derinleştirilmelidir.

Gelecekte yapılacak araştırmaların farklı refah rejimlerinin teknolojik dönüşümlere nasıl uyum sağladığını karşılaştırmalı ve uzun soluklu çalışmalarla incelemesi literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Türkiye'yi konu alan nicel araştırmaların, özellikle otomasyon riskini meslek ve beceri düzeyinde ele alan ampirik çalışmaların sayısının artırılması da büyük önem taşımaktadır. Ayrıca refah kurumlarında yapay zekâ kullanımının etik ve hukuki boyutlarını inceleyen disiplinlerarası araştırmalara olan ihtiyaç giderek artmaktadır.

KAYNAKÇA

Acemoglu, D., & Restrepo, P. (2020). Robots and jobs: Evidence from US labor markets. *Journal of Political Economy, 128*(6), 2188–2244.

Alper, Y., & Kaya, P. A. (2014). *Sosyal politika.* Dora Yayıncılık.

Alston, P. (2019). *Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights.* United Nations General Assembly, A/74/493.

Arntz, M., Gregory, T., & Zierahn, U. (2016). The risk of automation for jobs in OECD countries: A comparative analysis (OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 189). OECD Publishing.

Arts, W., & Gelissen, J. (2002). Three worlds of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report. *Journal of European Social Policy, 12*(2), 137–158.

Autor, D. H. (2015). Why are there still so many jobs? The history and future of workplace automation. *Journal of Economic Perspectives, 29*(3), 3–30.

Başlevent, C. (2014). Social transfers and income inequality in Turkey: How informative is the survey of income and living conditions? *Ekonomi-tek, 3*(3), 23–42. https://izlik.org/JA29KW84YZ

Bonoli, G. (2005). The politics of the new social policies: Providing coverage against new social risks in mature welfare states. *Policy & Politics, 33*(3), 431–449.

Bonoli, G. (2013). *The origins of active social policy: Labour market and childcare policies in a comparative perspective.* Oxford University Press.

Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies.* W. W. Norton & Company.

Buğra, A. (2018). *Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye'de sosyal politika.* İletişim Yayınları.

Buğra, A., & Keyder, Ç. (2006). The Turkish welfare regime in transformation. *Journal of European Social Policy, 16*(3), 211–228.

Castles, F. G., & Mitchell, D. (1993). Worlds of welfare and families of nations. In F. G. Castles (Ed.), *Families of nations: Patterns of public policy in Western democracies* (ss. 93–128). Dartmouth.

Çınar, M. (2006). Turkey›s transformation under the AKP rule. *The Muslim World, 96*(3), 469–486. https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.2006.00138.x

Dencik vd. (2019). The "golden view": Data-driven governance in the scoring society. *Internet Policy Review, 8*(2).
Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism.* Princeton University Press.
Esping-Andersen, G. (1999). *Social foundations of postindustrial economies.* Oxford University Press.
Estevez-Abe, M., Iversen, T., & Soskice, D. (2001). Social protection and the formation of skills: A reinterpretation of the welfare state. In P. A. Hall & D. Soskice (Eds.), *Varieties of capitalism* (ss. 145–183). Oxford University Press.
Eurofound. (2018). *Employment and working conditions of selected types of platform work.* Publications Office of the European Union.
Ferrera, M. (1996). The "Southern model" of welfare in social Europe. *Journal of European Social Policy, 6*(1), 17–37.
Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change, 114*, 254–280.
Greve, B. (2019). *Welfare and the welfare state: Present and future.* Routledge.
Hemerijck, A. (2017). *The uses of social investment.* Oxford University Press.
Holliday, I. (2000). Productivist welfare capitalism: Social policy in East Asia. *Political Studies, 48*(4), 706–723.
İŞKUR. (2022). *2022 yılı faaliyet raporu il istihdam ve mesleki eğitim kurulları.* Türkiye İş Kurumu.
Iversen, T., & Soskice, D. (2019). *Democracy and prosperity: Reinventing capitalism through a turbulent century.* Princeton University Press.
Kangas vd., 2019 *The basic income experiment 2017–2018 in Finland.* Ministry of Social Affairs and Health.
Karabarbounis, L., & Neiman, B. (2014). The global decline of the labor share. *Quarterly Journal of Economics, 129*(1), 61–103.
Koray, M. (2012). *Avrupa refah devleti.* İmge Kitabevi.
Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class.* Cambridge University Press.
Milanovic, B. (2016). *Global inequality: A new approach for the age of globalization.* Harvard University Press.
Morel, Palier & Palme, (2012). *Towards a social investment welfare state? Ideas, policies and challenges.* Policy Press.
Nolan, B. (2013). What use is "social investment"? *Journal of European Social Policy, 23*(5), 459–468.
Orloff, A. S. (1993). Gender and the social rights of citizenship: The comparative analysis of gender relations and welfare states. *American Sociological Review, 58*(3), 303–328.
Pierson, P. (1994). *Dismantling the welfare state? Reagan, Thatcher and the politics of retrenchment.* Cambridge University Press.
Piketty, T. (2014). *Capital in the twenty-first century.* Harvard University Press.
Standing, G. (2017). *Basic income: And how we can make it happen.* Penguin Books.
Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme sürecinde sosyal politika.* Alfa Yayınları.
Taylor-Gooby, P. (Ed.). (2004). *New risks, new welfare: The transformation of the European welfare state.* Oxford University Press.
Titmuss, R. M. (1974). *Social policy: An introduction.* Pantheon Books.
TÜİK. (2023). *İşgücü istatistikleri 2023.* Türkiye İstatistik Kurumu.
TÜSEB & Dijital Dönüşüm Ofisi. (2021). *Türkiye ulusal yapay zekâ stratejisi 2021–2025.* Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi.
Van Parijs, P., & Vanderborght, Y. (2017). *Basic income: A radical proposal for a free society and a sane economy.* Harvard University Press.
Wilensky, H. L., & Lebeaux, C. N. (1965). *Industrial society and social welfare.* Free Press.

Bölüm 10

GÖLGE EĞİTİMİN TOPLUMSAL EŞİTSİZLİKLERİN YENİDEN ÜRETİMİNDEKİ ROLÜ VE FARKLI TOPLUMSAL KESİMLERE YANSIMALARI

İlhan KARAHAN[1]

"İnsan, coğrafyanın ve iklimin olduğu kadar, gördüğü eğitimin ve alışkanlıklarının da bir ürünüdür"

İbn-i Haldun

GİRİŞ

Eğitim, bireylerin gelişimini destekleyen ve fırsat eşitliğini güvence altına almayı amaçlayan temel bir insan hakkı olarak bilinir. Eğitim sisteminin öncelikli hedefi, yurttaşların bilgi, beceri ve düşünsel potansiyellerini en üst düzeyde geliştirmek olmalıdır. Fakat, neo-liberal eğitim politikalarının yaygınlaşması, eğitime erişimde eşitsizlikleri artırmakta ve eğitimin kamusal niteliğini zayıflatmaktadır. Piyasa odaklı yaklaşımlar, öğrenciyi hizmet alan bir müşteri olarak konumlandırırken eğitim süreçlerini ekonomik beklentilere göre şekillendirmektedir. Bu durum, eğitimin toplumsal yarar ilkesinden uzaklaşmasına ve ticari bir hizmete dönüşmesine neden olmaktadır (Kuzulu, 2022). Kamusal eğitim alanında yaşanan dönüşüm, eğitimin kamusal bir hak olmaktan uzaklaşarak giderek bireysel sorumluluk alanına taşınmasına yol açmıştır. Bu süreç, eğitim hizmetlerinin niteliğine ilişkin sorunları yurttaşların doğrudan çözmek zorunda kaldıkları temel bir mesele haline getirmiştir. Nitelikli eğitime erişimde ortaya çıkan eşitsizlikler karşısında bireyler, bu eksiklikleri telafi edebilmek amacıyla özel ders, etüt merkezleri ve benzeri destekleyici eğitim faaliyetlerine yönelmiştir. Literatürde "gölge eğitim" olarak kavramsallaştırılan bu yapı, resmi eğitim sisteminin tamamlayıcısı olmanın ötesinde, eğitimde fırsat eşitsizliklerini yeniden üreten ve sosyoekonomik farklılıkları derinleştiren önemli bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda gölge eğitimin yaygınlaşması, kamusal eğitimin

[1] Dr.,Milli Eğitim Akademisi/Sivas, ikarahan40@gmail.com., ORCID iD: 0000-0003-0565-089X

DOI: 10.37609/akya.4391.c20879

KAYNAKÇA

Aksoy, N. (2011). Türkiye kamu eğitiminde gizli ticarileşme: Kurumsal sosyal sorumluluğun işleyiş biçimleri ve eğitimi ticarileştirme işlevleri. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 9*(35).

Apple, W. M. (2004). *Neoliberalizm ve eğitim politikaları üzerine eleştirel yazılar* (F. Gök vd., Çev.). Eğitim Sen Yayınları.

Ataay, F. (2015). Neoliberal reformlar, devletin yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerinde dönüşüm. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (30), 20–39.

Bray, M., & Kwo, O. (2013). Behind the façade of fee-free education: Shadow education and its implications for social justice. *Oxford Review of Education, 39*(4), 480–497.

Cuff, E. C., Sharrock, W. W., & Francis, D. W. (2015). *Sosyoloji perspektifleri* (Ü. Tatlıcan, Çev.). Say Yayınları.

Dalbay, S. (2019). Liberal politikalardan neoliberal politikalara: Sosyal devletin dönüşümü. *Akademik Bakış Dergisi*, (74), 46–68.

Demirer, K. D. (2011). *Eğitimde paradigma değişimi: Gölge eğitim* (Tez No. 291293) Doktoratezi, Marmara Universitesi Doktora tezi, Marmara Üniversitesi. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Doğan, S., & Oktay, Y. (2022). Liselere Geçiş Sınavı (LGS) hazırlık sürecinin değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 11*(2), 963–992.

Ertürk, E. (2018). Türkiye'de öğretmenlik mesleğinin dönüşümü. İçinde *Türkiye'de eğitimin neoliberal dönüşümü* (A. Demirci, Çev.). Töz Yayınları.

Goulas, C., Fatourou, P., & Fotopoulos, N. (2025). "Shadow education" and organized tutoring expenditure in contemporary Greece: Facets and dimensions of educational inequalities. *European Journal of Education Studies, 12*(7), 259–275.

Günhan, K., & Bümen, T. N. (2024). Türkiye'de gölge eğitim üzerine bir meta sentez çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (62), 179–214.

Hakyoldaş, K. (2024). Sosyal sermaye kavramı bağlamında eğitime Bourdieu ekseninde bir bakış. *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD), 8*(2), 69–92.

Kemerlioğlu, E., Kızılçelik, S., & Gündüz, M. (1996). *Eğitim sosyolojisi*. Saray Kitabevleri.

Keskin, D. (2012). *Bitmeyen sınavlar, yaşanmayan hayatlar: Eğitimde paradigma değişimi*. Dipnot Yayınevi.

Kim, Y. C., & Jung, J. H. (2020). Shadow education as worldwide curriculum studies. *Orbis Scholae, 14*(2), 109–111.

Kuzulu, H. (2022). Eğitimin toplumsal işlevleri, neoliberal politikalar ve eğitimin piyasalaşması. *International Academic Social Resources Journal, 7*(43), 1293–1297.

Novoa, A. (2000). The teaching profession in Europe: Historical and sociological analysis. In E. S. Swing, J. Schriewer, & F. Orivel (Eds.), *Problems and prospects in European education* (pp. 45–71). Praeger.

Saito, Y. (2006). Consequences of high stakes testing on the family and schools in Japan. *KEDI Journal of Educational Policy, 3*(1), 101–112.

Swartz, D. (2018). *Kültür ve iktidar: Pierre Bourdieu'nün sosyolojisi* (E. Gen, Çev.). İletişim Yayınları.

Sönmez, V. (2008). *Program geliştirmede öğretmen elkitabı*. Anı Yayıncılık.

TEDMEM. (2025). *Bir bakışta eğitim 2025: Türkiye üzerine değerlendirme ve öneriler*. Türk Eğitim Derneği.

Temiz, E., & Yavuz, G. (2025). Adil eğitim mümkün mü? Eşitsizlik üzerine disiplinler arası kavramsal bir inceleme. *International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences, 9*(2), 64–85.

Ünal, L. I. (2005). İktisat ideolojisinin yeniden üretim süreci olarak eğitim. *Ekonomik Yaklaşım, 16*(57), 35–50.

Ünal, L. I. (2011). Öğretmenliğe ve öğretmen yetiştirmeye ilişkin ekonomi politik bir çözümleme. İçinde S. A. Kilimci (Ed.), *Türkiye'de öğretmen yetiştirme*. Pegem Akademi.

Ünsal, S. (2024). Merkezî sınavların velilere yönelik sosyal, psikolojik ve ekonomik yansımaları. *Cumhuriyet International Journal of Education, 13*(1), 79–88.

Yu, J., & Zhang, R. (2022). A review of shadow education. *Science Insights Education Frontiers, 11*(2), 1579–1593.

Zheng, Q., & Yu, A. (2024). Inequality in the shadow: The role of private tutoring in SES achievement gaps. *Social Science Research*. https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2024.103053

İnternet kaynakları

https://www.fortunebusinessinsights.com/private-tutoring-market-104753/ (20/06/2026).

https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/53557/(22/06/2026).

https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf/(10/07/2026).

https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7528&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5/ (13/07/2026).

Bölüm 11

DEĞİŞEN KOŞULLAR VE ARTAN GÖRÜNÜRLÜK: GÖÇÜN KADINLAŞMASI

Veda BİLİCAN GÖKKAYA[1]
Ömer Süha KILIÇ[2]

GİRİŞ

Toplumların değişim ve dönüşümünde önemli bir katalizör olan ve pek çok disiplinin üzerinde önemle durduğu bir alan olan göç sadece mekânsal bir yer değiştirme süreci değil aynı zamanda bireylerin yaşamlarını yeniden şekillendiren çok boyutlu bir olgudur. Bu süreçten en derinden etkilenen grupların başında ise göç eden nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan kadınlar gelmektedir.

Göç eden nüfusun neredeyse yarısını oluşturan kadınlar hem cinsiyetleri açısından hem de göç eden bireyler olarak, erkeklere kıyasla daha kırılgan ve hassas grubu oluşturmaktadırlar. Bu da onları, göçün tüm evrelerinde (öncesi, sırası ve sonrası) daha çok risk ve zorlukla karşı karşıya bırakmaktadır.

Dolayısıyla literatür taramasına dayalı bu derleme çalışmada göç olgusu, toplumsal cinsiyet çerçevesinde ele alınmıştır. Bu bağlamda; göçün tanımına, nedenlerine ve türlerine toplumsal cinsiyet ile arasındaki ilişkiye, göçün kadınlaşması olgusuna ve göçün kadınlar üzerindeki etkilerine yer verilmiştir. Daha sonrasında konuyla ilgili öneriler sunulmuş, çalışmanın alana katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Göçün Tanımı

Nedenleri ve sonuçları itibarıyla çok boyutlu ve dinamik bir yapıya sahip olan göç; demografi, coğrafya, sosyoloji ve ekonomi başta olmak üzere pek çok bilim dalının üzerinde durduğu önemli alanlardan birini oluşturmaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında göç; ilk zamanlarda beslenme, barınma gibi fiziksel

[1] Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Birey ve Toplum Sorunları AD, bilican76@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-5083-6445. (Sorumlu Yazar).

[2] Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Suşehri Timur Karabal Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, omersuha@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0009-0000-4215-4209

DOI: 10.37609/akya.4391.c20880

gerekli eğitimleri (dil eğitimi) almaları sağlanmalıdır. Göç edilen ülkenin dilini öğrenmek; bireylerin (özellikle de kadınların) hem o yere/ülkeye adaptasyonunu kolaylaştıracak hem sağlık hizmetlerine erişimi sağlayacak hem de ekonomik anlamda istihdam için olanak sağlayacaktır. Dolayısıyla bunun için dil kursları düzenlenmeli, dil yeterliliği artırılmalıdır.

Göç edilen yeni topluma/kültüre uyum sağlama süreci, bireyleri özellikle de kadınları psikolojik olarak zorlamaktadır. Göç eden bireyler hem yabancılaşma ve yalnızlıkla hem de yoğun anksiyete, depresyon ve travmayla yüz yüze gelmektedir. Dolayısıyla onlara multidisipliner bir yaklaşımla profesyonel destek sağlanmalıdır. Diğer bir deyişle göç eden bireylere ve onların ailelerine hem tıbbi hem psikolojik hem de sosyal hizmet müdahaleleri yapılmalı, olumsuz etkiler en aza indirgenmeye çalışılmalıdır.

Göç sürecinde göç eden bireylerin özellikle de kadınların hak ihlalleri yaşamalarını engellemek önem arz etmektedir. Hem göç eden birey olarak hem de kadın olarak çifte dezavantaj yaşayan kadınlar; **şiddete ve insan ticareti riskine** karşı korunmalı, bu konularda gerekli tedbirler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2015). Türkiye'nin Son Elli Yıllık Emek Göçü: Yorum, Eleştiri, Öngörü, *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (iç. ss.259-276), Derleyenler: M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Akdeniz, E. B. ve Öz, F. (2009). Koruyucu ruh sağlığı açısından göç ve kadın. *Kriz dergisi*, 17(1), 27-36.

Akgül, D. ve Uzan, Y. (2025). Kadınların Göç Serüveni: Ravenstein'in Göç Kanunları Işığında Kadın Göçmenlerin Uluslararası Arenada Görünür Hale Gelmesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. 10 (17), 66-89.

Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 58-83.

Akman, S. (2021).Afganistan uyruklu kadın sığınmacılarda bir göç nedeni olarak toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eğilimi: fenomenolojik bir çalışma [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kadın ve Aile Araştırma Ana Bilim Dalı.

Aksoy, P. ve Baran, G. (2017). Annelerin cinsiyet rollerine ilişkin özellikleri ile çocukların oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleri arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 102-136.

Aksu, H. ve Sevil, Ü. (2010). Göç ve kadın sağlığı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 133-138.

Aktel, M. ve Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de göç yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.

Alptekin, D. (2018). Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmetler: Kadın, Çocuk ve Aile, Yaşlılar, Göçmen ve Sığınmacılarla Sosyal Hizmetler (iç. ss.140-167), Edt.: Filiz Göktuna Yaylacı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Yayınları.

Arabacı, Z., Hasgül, E. ve Serpen, A. S. (2016). Türkiye'de kadın göçmenlik ve göçün kadın sağlığı üzerine etkisi. *Journal of Social Policy Studies/Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36),129-144.

Arpacı, M. (2020). Ulus Aşırı göç ve toplumsal cinsiyet: Erzincan'da yaşayan Afgan kadınlar örneği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 135-154.

Aydın, D., Şahin, N. ve Akay, B. (2017). Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 7(1), 8-14.

Ayyıldız, A. A. (2022). Kadınlaşan göç olgusunda ağbağların ve sosyal sermayenin sosyal uyum üzerindeki etkisi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 304-325.

Barbaros, H. (2009). Düzensiz göç sürecinde kadın göçmenler: İstanbul'dan bir kesit [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Baş, M., Molu, B., Tuna, H. İ. ve Baş, İ. (2017). Göç eden ailelerin sosyo-kültürel ve ekonomik değişiminin kadın ve çocuk yaşamına etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 6(3), 1680-1693.

Biehl, K. ve Danış, D. (2020). Giriş: Toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye'de göç araştırmaları. İçinde K. Biehl ve D. Danış (Der.), *Toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye'de göç araştırmaları* (s. 8-17). Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi ve Göç Araştırmaları Derneği.

Bilgili, F. F. (2022). Refakatçisiz Göçmen Kadınların Göç Deneyimi: Sivas Örneği Üzerinden Karşılaştıkları Sorun Alanlarının İncelenmesi. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 5(5), 407-423.

Buz, S. (2007). Göçte kadınlar: feminist yaklaşım çerçevesinde bir çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 37-50.

Buz, S. (2009). Göç ve kentleşme sürecinde kadınların" görünürlüğü". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 40-50.

Castles, S. ve Miller, M.J. (2008). Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(8), 26-49.

Çakır, B. ve Çevik, C. (2021). Küreselleşme, göç ve kadın sağlığı. *Humanistic Perspective*, 3(1), 225-243.

Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(24), 129-142.

Çıtak, T., Erbil, N. ve Güler, E. (2023). Göçün kadın sağlığına etkileri ve hemşirenin rolü. *SBÜ Hemşirelik Dergisi*, 5(2), 157-162.

Demir, E. (2025). Göç sosyolojisi: göç, göç çeşitleri, sebepler ve etkiler. *Turkish Academic Research Review*, 10(2), 471-484.

Demir, G. ve Arıöz, A. (2014). Göç eden kadınların sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve etkileyen faktörler. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 1-8.

Doğanay, H., Şahin, İ. F. ve Özdemir, Ü. (2011). Feminist coğrafya ve kadın göçmenler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(17), 7-16.

Doğangün, G. ve Keysan, A. Ö. (2022). Göçün Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Pratikleri Üzerindeki Etkisi: İmkânlar ve Zorluklar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 77(1), 125-150.

Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(1), 9-22.

Ela-Özcan, D. E. (2016). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.

Erdoğan, H. (2022). Zorunlu Göç Bağlamında Suriyeli Kadınların Sorunları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(1) , 609-623.

Erkan, R. ve Erdoğdu, Ö. G. M. Y. (2006). Göç ve çocuk suçluluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 79-90.

Erol, M. ve Ersever, O. G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.

Ersoy, M. ve Balaban, O. (2005). *Göçmen nüfusun kentle etkileşim süreci: İskilip örneği* (Yayın No. 9). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı.

Etiler, N., ve Lordoğlu, K. (2010). Göçmenlerin sağlık sorunları: Ev hizmetlerinde bir alan araştırması. M. Gülmez, N. Durusoy Öztepe, N. Mütevellioğlu, O. Karadeniz, ve H. Kumaş (Ed.), *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II bildiriler* içinde (ss. 93–118). Petrol-İş Yayını.

Eyüpreisoğlu, B. (2020). Toplumsal cinsiyet bağlamında göç sürecinde "kadın". *Socıal Scıences Studıes Journal (Sssjournal)*, 6(56), 684-692.

Genç, Y. ve Kara, H. Z. (2016). İç göç sürecinde birey rollerinin toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 31-40.

Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.

Gürün - Karatepe, S. ve Dinler - Kısaçtutan, E. (2023). Fransa'da yaşayan göçmen türk kadın işgücünün, işgücü piyasalarına entegrasyon süreci üzerine bir araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 25(1), 79-96.

International Migration Organization. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. Editörler: Richard Perruchoud ve Jillyanne Redpath-Cross, 2. Baskı, IOM Yayınları, No: 31

İlkin, E., Dikmen, R., Şahin, S. ve Arıöz, A. (2024). Göç ve iklim değişikliğinin kadın sağlığına etkisi. *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 11-20.

İnce, C. (2019). Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 2579-2615.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, (1979). Erişim Adresi: https://www.aile.gov.tr/media/35256/kadinlara-karsi-her-turlu-ayrimciligin-onlenmesi-sozlesmesi-ve-ihtiyari-protokolu.pdf , Erişim Tarihi: 17.05.2026.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi). (2011). Toplumsal Cinsiyet, Erişim Adresi: https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/, Erişim Tarihi: 30.06.2026.

Kahyaoğlu - Süt, H. (2017). Suriye'den göç eden kadınlar ve üreme sağlığı sorunları. *Sağlık ve Toplum*, 27(1), 3-7.

Kara, P. ve Nazik, E. (2018). Göçün kadın ve çocuk sağlığına etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(2), 58-69.

Karaca, S. (2016). Küresel yolculuğun kaybedenleri: göç yollarında kadınlar. *Sosyologca*, 6 (11-12), 419-423.

Karakaya, H. (2020). Türkiye'de göç ve etkileri. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 93-130.

Karakurt, Z. ve Gülerce, H. (2022). Suriyeli Sığınmacı Kadınların Yaşadığı Toplumsal Cinsiyete Dayalı Sorunlar ve Belirsizlik. *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 53, 143-155.

Karanfiloğlu, M. (2019). Savaş, kadın, çocuk ve göç üzerine: Suriye örneği. *Muhakeme Journal*, 2(1), 99-124.

Kemik, A. (2019). "Kadınlık" Deneyimi Kavramını Kadınların Gözünden Anlamlandırma Çabası: Göç Süreciyle İş Hayatına Giren Kadınların "Kadınlık" Deneyimlerine Dair Bir Sosyolojik *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2(2), 238-260.

Kurtuldu, K. ve Şahin, E. (2018). Göçün kadın yaşamı ve sağlığı üzerine etkileri. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 37-46.

Küçük, H. (2022). Toplumsal cinsiyet bağlamında göç sürecinde kadın ve erkek. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 26-37.

Lotfi, S. ve Porsuk, S. (2021). Türkiye'ye göç etmiş İranlı kadınların sosyo-ekonomik durumlarının değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 1047-1059.

Mitchell, J. (1984). *Women: The longest revolution: Essays on feminism, literature and psychoanalysis*. Pantheon Books.

Oktay, F. G. (2020). Kadın göçün yoksulluğa etkisi: Isparta örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 167-183.

Öcal, A., Bulut, H., Ünübol, H. ve Hızlı Sayar, G. (2020). Göç eden kadınlarda depresyon ve somatizasyon. *The Journal of Neurobehavioral Sciences*, 7(1), 32–36.

Özbey, K. (2017). Göç, çalışma hayatı ve toplumsal cinsiyet: karşılaştırmalı perspektiften Hopa'da yerli ve kayıtdışı kadın işgücü. *Karadeniz Araştırmaları*, 14(56), 105-121.

Selim, S. (2017). Türkiye'de göç kadınlaşıyor mu? ekonometrik bir analiz. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 43-63.

Solgun, C. ve Durat, G. (2017). Göç ve ruh sağlığı. *Journal of human Rhythm*, 3(3), 137-144.

Şeker, D. ve Uçan G. (2016). Göç sürecinde kadın. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(01), 199-214.

Şen, A. B. ve Vural, C. (2014). Suriye iç savaşında göç ve kadın. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 9(17), 29-40.

Tamer, M. (2020). Göç, göçün nedenleri ve uluslararası göç üzerine kavramsal bir analiz. *Journal of Social and Humanities Sciences Research,* 7(60), 2808-2818.

Tavukçu, E. ve Şahin, N. H. (2021). Türkiye'de göçün kadın yaşamına olan etkilerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 89-101.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Göç. Güncel Türkçe Sözlük içinde. Erişim Adresi: https://sozluk.gov.tr/ Erişim tarihi: 28.07.2026.

Tekeli, İ. (1978). Yerleşme yapısının uyum süreci olarak iç göçler. Hacettepe Üniversitesi Yayınları. 26

Tin, N. ve Alptekin, D. (2022). Tarihsel Süreçte Babalık Deneyimlerinin Toplumsal Cinsiyet Analizi. *Sosyoloji Dergisi*, 43, 155-191.

Topak, E. ve Çamur, G. (2022). Göçün Kadına Etkileri ve Sosyal Hizmet - Effects of Migration on Women and Social Work .*Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi* 7(1), 75-88.

Tuzcu, A. ve Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 56-67.

Ünal, V. (2016). Göçmenler, Sığınmacılar ve Mültecilerle Sosyal Hizmet, Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale (iç. ss. 259-270). Edit.: Didem Yücel ve M.Burak Gönültaş, 1.Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ünlütürk - Ulutaş, Ç. ve Kalfa, A. (2009). Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri, *FeDergi: Feminist Eleştiri***,** Ankara Üniversitesi KASAUM Yayınları No:1, Sayı: 2, 12-28.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.

Yılmaz, A. (2019). Göç ve kadın: "göçün feminizasyonu" ve kadın göçmenlerin durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(01), 383-400.

Yiğittürk-Ekiyor, E. (2020). Kadın göçü ya da göçün kadınlaşması. Destandan güncele doğudan batıya kadın üzerine tartışmalar (iç. ss. 215–236), Edt.: Aysel Günindi Ersöz, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Zastrow, Ç. (2015). Cinsiyetçilik ve Eşitliği Sağlama Çabaları, Sosyal Hizmete Giriş (iç. ss. 595-635). Edt.: Durdu Baran-Çiftçi, Ankara: Nika Yayınları.